

PÕGENEMINE UKRAINAST

PÕGENIKE KOGEMUSED ELIS

UKRAINA UURING 2022

© Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2024

Paljundamine on lubatud tingimusel, et viidatakse allikale.

Selliste elementide kasutamiseks või paljundamiseks, mis ei kuulu Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametile, võib olla vaja taotleda luba otse õiguste omajalt.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ega ükski tema nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas dokumendis sisalduva teabe kasutamise eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024

PDF ISBN 978-92-9489-273-7 doi:10.2811/544911 TK-04-23-004-ET-N

Fotode autoriõigused:

kaas: © Valery Hache/AFP via Getty Images

lk 15: © NurPhoto via Getty Images

lk 19: © Derek Hudson/Getty Images News

lk 33: © Janos Kummer/Getty Images News

lk 36: © NurPhoto via Getty Images

lk 39: © Nicolas Tucet/AFP via Getty Images

lk 45: © Denis Charlet/AFP via Getty Images

lk 50: © Wojtek Radwanski/AFP via Getty Images

lk 56: © fizkes/AdobeStock

lk 57: © NurPhoto via Getty Images

lk 59: © Stefano Guidi/Getty Images News

Käesolev väljaanne on koostatud inglise keeles. FRA ei võta vastutust teistesse keeltesse tehtud tõlgete kvaliteedi eest.

Eessõna

Kui Venemaa tankid 2022. aasta veebruaris Ukrainasse tungisid, järgnesid sellele stseenid, mida Euroopa ei ole aastakümneid kogunud.

See provotseerimata ja põhjendamatu sõjaline agressioon Ukraina vastu on põhjustanud surma, tohutut hävingut ja kirjeldamatuid kannatusi. See käivitas ka inimeste massilise rände, mille sarnast ei ole toimunud teisest maailmasõjast saadik.

Euroopa on pakkunud põgenikele väga suurt tuge ja olnud nendega solidaarne, võttes nad vastu ja viies vajaliku abi pakkujate juurde. Euroopa Liit reageeris kiiresti, aktiveerides ELi ajutise kaitse direktiivi. See võimaldas sõjapõgenikel leida kiiresti elukoht ning töötada, reisida ja saada teenustele juurdepääs kogu ELis.

Kuid need meetmed olid kavandatud lühiajalistena. Hädaolukord on muutumas pikaajaliseks. See nõuab püsivaid lahendusi, et sotsiaalselt ja majanduslikult integreerida vähemalt teatud hulk sõjapõgenikke.

Et põgenike kogemusi paremini hinnata, korraldas Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) uuringu nendes ELi riikides, mida inimeste massiline väljaränne Ukrainast on enim mõjutanud. Uuringus koguti Ukrainast ELi põgenenud inimeste vahetuid kogemusi. See kajastas ka seda, kuidas nad ELi saabusid ja siia elama asusid.

Uuringu tulemused räägivad sellest, kuidas inimesed kogu Euroopast avasid ukSED, et pakkuda saabujatele peavarju ja abi. Kuid igapäevaprobleemid jätkuvad.

Keel on oluline takistus juurdepääsul haridusele, tööhõivele, teabele ja teenustele. Kuigi mõni saabuja saab vastuvõtvalt valitsuselt rahalist toetust, on paljudel ümberasunutel toimetulekuraskusi, sest nad kaotasid sõja tõttu kodu ja elatusvahendid.

Paljudel on pikaajalised terviseprobleemid. Levinud on ka depressioon. See ei ole üllatav, sest paljud on sõja tõttu traumeeritud.

ELi ja liikmesriikide poliitikakujundajad võtavad neid järeldusi arvesse, kui nad püüavad leida õigustepõhiseid lahendusi, mis aitaksid kõige paremini lahendada sõjapõgenike ja vastuvõtivate riikide probleeme.

Sirpa Rautio
Direktor

Sisukord

Eessõna	1
Peamised tähelepanekud	5
Miks aruanne koostati?	7
Uuringu ülevaade	11
1 ELi SAABUMINE: HUMANITAARABI JA TEABE ANDMINE	15
1.1. TAUST	15
1.2. EUROOPA LIITU SISENEMINE	16
1.3. UKRAINAST PÕGENENUD LAPSED	17
1.4. ÕIGUSTE JA HÜVITISTE TEAVE	17
1.5. VASTUVÕTVAS RIIGIS VIIBIMISE KESTUS	20
2 EUROOPA LIITU ELAMA ASUMINE: ELUKOHT JA ÕIGUSLIK STAATUS	23
2.1. TAUST	23
2.2. AJUTISE KAITSE JA VARJUPAIGATAOTLUSED	24
2.3. VASTAJATE TULEVIKUKAVATSUSED	25
3 ELUASE	29
3.1. MAJUTUSE LIIK	29
3.2. PRIVAATSUSE PUUDUMINE	31
3.3. LAPSED JA ELUASE	33
4 HARIDUS	35
4.1. JUURDEPÄÄS HARIDUSELE	35
4.2. LASTE HARIDUS	37
4.3. VASTUVÕTVA RIIGI KEELE MÕISTMINE JA RÄÄKIMINE	38
4.4. LASTE KEELEOSKUS	38
5 TÖÖHÕIVE	41
5.1. JUURDEPÄÄS TASUSTATUD TÖÖLE	41
5.2. TAKISTUSED TASUSTATUD TÖÖ LEIDMISEL	43
5.3. TÖÖTINGIMUSED	44
6 SISSETULEK JA ÕIGUS SOTSIAALHÜVITISTELE	47
6.1. LEIBKONNA SISSETULEKU ALLIKAD	47
6.2. TOIMETULEK	48
6.3. ABI VASTUVÕTVAS RIIGIS	49
6.4. EBAÕIGLASE KOHTLEMISE TAJUMINE	50
6.5. LAPSED, KEDA ON UKRAINA PÄRITOLU TÕTTU KOHELDUD EBAÕIGLASELT	51
7 TERVISHOID	53
7.1. JUURDEPÄÄS TERVISHOIUTEENUSTELE	53
7.2. EMOTSIONAALNE HEAOLU	55
7.3. LASTE TERVIS JA HEAOLU	56
8 VÄGIVALLAKOGEMUSED JA JUURDEPÄÄS ERIABILE	59
8.1. TRAUMAATILISED KOGEMUSED UKRAINAS	60
8.2. LASTE TRAUMAATILISED KOGEMUSED	61
8.3. VAHEJUHTUMID ELis	61
8.4. PROBLEEME KOGENUD LAPSED	64
Lisa. Uuringu valim	65

JONISED JA TABELID

Joonis 1.	Uuringus osalenud ELi liikmesriigid	11
Joonis 2.	Inimesed, kellega põgenesid lapsed Ukrainast (vasakul) ja laste Ukrainasse jäänud vanemad (paremal)	17
Joonis 3.	Piisav teave õiguste ja hüvitiste kohta keeles, mida vastajad mõistavad, riikide järgi (%)	18
Joonis 4.	Vastajate vastuvõtvast riigis viibimise kestus kuudes, soo järgi (%)	20
Joonis 5.	Nende vastajate osakaal, kes on taotlenud vastuvõtvast riigis ajutist kaitset ja varjupaika riikide järgi (%)	24
Joonis 6.	Vastajate varjupaigataotluste tulemused (%)	25
Joonis 7.	Küsitlusele vastajate pikaajalised kavatsused, riikide järgi (%)	26
Joonis 8.	Praeguse majutuse liik, riikide järgi (%)	30
Joonis 9.	Vastajad, kes tasuvad praeguses elukohariigis riigis majutuse eest, riikide järgi (%)	31
Joonis 10.	Vähemalt 18-aastaste vastajatega praegust majutuskohta jagavad inimesed, riikide järgi (%)	32
Joonis 11.	Vastuvõtvast riigis õppivad vastajad, riikide ja soo järgi (%)	36
Joonis 12.	Vastuvõtvast riigi keelt rääkivad vastajad, riikide järgi (%)	38
Joonis 13.	Vastajate osalemine riigikeele kursustel, riikide järgi (%)	39
Joonis 14.	Tasustatud tööd tegevate vastajate osakaal, riikide ja soo järgi (%)	42
Joonis 15.	16–24-aastaste vastajate praegune osalemine tööhõives ja hariduses	43
Joonis 16.	Vastajate mittetöötamise põhjused (%)	44
Joonis 17.	Vastaja toimetulekuvõime vastuvõtvast riigis, riikide järgi (%)	49
Joonis 18.	Kuidas vastajad tajuvad ebaõiglast kohtlemist vastuvõtvast riigis, riikide järgi (%)	51
Joonis 19.	Vastajate subjektiivne hinnang oma tervisele, riikide järgi (%)	54
Joonis 20.	Vastajate tunded alates vastuvõtvast riiki saabumisest (%)	56
Joonis 21.	Laste emotsionaalsed seisundid alates vastuvõtvast riiki saabumisest, vanuserühmade järgi (%)	57
Joonis 22.	Juhtumid, mida vastajad on kogunud Ukrainas alates konflikti algusest 2022. aasta veebruaris, soo järgi (%)	60
Joonis 23.	Vastajate alates sõjalise konflikti algusest Ukrainas mujal kogatud vahejuhtumite tagajärjed, soo järgi (%)	62
Joonis 24.	Vastajad, kes on alates vastuvõtvast riiki saabumisest otsinud meditsiinilist või psühholoogilist abi ja on seda saanud, riikide järgi (%)	63
Joonis 25.	Probleemid, mida 12–15-aastased on kogunud alates sõjalise konflikti algusest Ukrainas (%)	64
Tabel 1.	Nende vastajate osakaal, kes ei teadnud üldse oma õigusi ja neile kättesaadavaid teenuseid, riikide ja teenuseliikide järgi (%)	19
Tabel 2.	Vastajate probleemid seoses praeguse majutusega, riikide järgi (%)	31
Tabel 3.	Vastajate põhjused, miks nad ei õpi, riikide järgi (%)	37
Tabel 4.	Vastajate tasustatud töö näitajad (%)	42
Tabel 5.	Töölalast ärakasutamist kogunud vastajate osakaal (%)	45
Tabel 6.	Vastajate sissetulekuallikad igapäevaste kulude katteks vastuvõtvast riigis, riikide järgi (%)	48
Tabel 7.	Vastajate abistajad vastuvõtvast riigis, riikide järgi (%)	50
Tabel 8.	Vastajate takistused juurdepääsul tervishoiuteenustele vastuvõtvast riigis, riikide järgi (%)	55
Tabel 9.	Vastajad vanuse ja soo järgi riigiti (%) ning valimite kogusuurus riikides	65

Peamised tähelepanekud

Uuringu peamised tähelepanekud on järgmised.

- ★ Enamikul vastanutel ei olnud Euroopa Liitu (EL) ega Euroopa Liidus reisides probleeme. Enamik arvab, et sai piisavalt teavet oma õiguste ja teenuste kohta, mis on neile kättesaadavad ajutise kaitse direktiivi alusel.
- ★ Kolmandik küsitletutest on vastuvõtvas riigis taotlenud varjupaika ja valdav enamik taotles ajutist kaitset. Selles osas on liikmesriikide vahel olulisi erinevusi.
- ★ Kolmandik vastajatest soovib lõpuks Ukrainasse tagasi pöörduda. Sama suur osa eelistaks jääda vastuvõtvasse riiki. Veerand vastajatest on kahevahel.
- ★ ELi on sisenenud palju põgenikke. Ei ole üllatav, et uuringu ajal elas enamik (6 vastajat 10st) eramajutuses. Üle poole neist maksis selle eest osaliselt või täielikult. Paljude jaoks ei ole nende majutus kaugeltki ideaalne. Neil puudub sageli privaatsus ja nad peavad jagama võõrastega kööki või vannituba. Paljud ülalpeetavate lastega täiskasvanud elasid majutuses, kus lastel puudus juurdepääs vaikselle või eraldi ruumile, kus nad saaksid õppida.
- ★ Alla poole neist, kes õppisid vahetult enne Ukrainast põgenemist, on jätkanud õppimist vastuvõtvas riigis. Selle peamine põhjus on keelebarjäär. 4 vastajat 10st ei ole vastuvõtvas riigis alates saabumisest osalenud keelekursusel. Selle probleemi lahendamiseks on vaja rohkem võimalusi, et põgenikud saaksid osaleda keelekursustel. Peaaegu kaks kolmandikku lastest kasutas Ukraina koolide või ülikoolide pakutavat e-õpet või õppis iseseisvalt Ukrainast pärit materjalide ja muu toetuse abil.
- ★ Ligikaudu kaks kolmandikku nendest, kes olid teinud Ukrainas tasulist tööd enne 24. veebruari 2022, olid leidnud vastuvõtvas riigis tööd. Samas ei teinud kaks kolmandikku tööealistest vastajatest küsitluse ajal tasustatud tööd. Peamised takistused tööturule pääsemisel olid vastuvõtva riigi keele ebapiisav oskus ja hoolduskohustused, eriti naiste korral. Eriti murettekitav on, et 4 vastajat 10st on kogunud mõnda liiki ärakasutamist töökohal.
- ★ Finantsprobleeme esineb pooltel vähemalt 16-aastastel vastajatel. Need vastajad teatavad, et nende leibkonnal on vastuvõtvas riigis mõningaid või suuri toimetulekuraskusi. Veidi üle veerandi täiskasvanud vastajatest suudavad oma igapäevased elamiskulud katta töötasust. Ainult ligikaudu pool täiskasvanud vastajatest väidavad, et ametiasutused on neid alates nende saabumisest rahaliselt aidanud.
- ★ Ainult kolmandik vastajatest leiab, et nende tervis on hea või väga hea. Pool vastajatest teatab, et tal on pikaajaline haigus või terviseprobleemid. Poolel vähemalt 16-aastastest vastajatest oli probleeme juurdepääsuga tervishoiuteenustele keeleprobleemide tõttu või sellepärast, et nad ei teadnud, kuhu minna või kelle poole pöörduda.
- ★ Pool vastajatest märkis, et on alates vastuvõtvasse riiki saabumisest sageli või alati olnud kurb või depressioonis. Ligikaudu kaks kolmandikku vastajatest on siiski tuleviku suhtes optimistlikud. Kolmandik tunneb end vastuvõtvas riigis kogukonna osana.
- ★ See optimism on olemas vaatamata sellele, et soor osa vastajatest on Ukrainas või ELis kokku puutunud traumaatiliste kogemustega. Ainult ligikaudu kolmandik vastajatest on otsinud alates ELi saabumisest meditsiinilist või psühholoogilist abi. Ligikaudu veerand sellest rühmast ei ole saanud soovitud toetust. On murettekitav, et ligikaudu pool uuringus osalenud noorematest lastest (12–15 a) teatas, et neil esineb une- ja/või keskendumisraskusi, ebakindlust või haavatavustunnet.

Miks aruanne koostati?

Venemaa sissetung Ukrainasse 24. veebruaril 2022 põhjustas hävinguid ja kannatusi, mida ei ole Euroopas nähtud pärast Teist maailmasõda. Miljonid sõjapõgenikud sisenesid Euroopa Liitu (EL), mis käivitas ELi liikmesriikide valitsuste, kohalike omavalitsuste, kodanikuühiskonna ja paljude üksikisikute solidaarsuslaine.

Mõne päeva jooksul pärast sissetungi algust, 4. märtsil 2022, aktiveeris EL esimest korda ajutise kaitse direktiivi¹. Direktiivi kohaselt peavad kõik liikmesriigid pakkuma kaitset Ukrainast pärit põgenikele.²

Direktiivi alusel on Ukrainas toimuva sõja eest põgenejatel ühe aasta jooksul õigus viibida riigis seaduslikult ning saada juurdepääs eluasemele, tööle, sotsiaalabile, haridusele ja tervishoiule. Ukrainlastele tagatava ajutise kaitse kestust pikendati hiljem veel ühe aasta võrra kuni märtsini 2024.³ 2022. aasta detsembriks oli ELis ajutise kaitse saanud ligi 4 miljonit Ukrainast põgenenut.

FRA-ga seonduv tegevus

Käesolev uuringuaruanne täiendab FRA bülletàäne Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja mõjust põhiõigustele ELis. Mõlemad praeguseks avaldatud bülletàäni põhinevad ameti uurimisvõrgustiku Franet riiklikul tasandil tehtud uuringutel. Nendes on täiendav kontekst õigusliku ja poliitikatausta kohta.

- FRA (2022), *The war in Ukraine - Fundamental rights implications within the EU - Bulletin 1* („Sõda Ukrainas – mõjud põhiõigustele ELis. Bülletàän 1“), Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.
- FRA (2022), *The Russian war of aggression against Ukraine – The broad fundamental rights impact in the EU - Bulletin 2* („Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu – ulatuslik mõju põhiõigustele ELis. Bülletàän 2“), Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

FRA avaldab oma 2023. aasta põhiõiguste aruande raames juunis eraldi peatüki, milles käsitletakse Ukrainas toimuva sõja mõju põhiõigustele ELis.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) kogus tõendeid välitegevuse ja muude allikate kaudu ning esitas olukorraaruandeid 2022. aasta märtsis, mais ja oktoobris.⁴

Samal ajal käivitas komisjon ulatusliku Ukrainast põgenenud inimeste veebiküsitluse. Selle eesmärk oli koguda isiklike kogemusi teekonnal ELi, ELi saabumise ja ELi elama asumise kohta. Küsitlus hõlmas põgenikke, sealhulgas paljusid lapsi, 10 ELi liikmesriigis, kus on kõige rohkem ajutise kaitse saamiseks registreeritud inimesi (vt **joonis 1**).

Küsitlusele vastas 14 685 inimest. Siin aruandes esitatud tähelepanekud annavad ainulaadse ülevaate nende inimeste kogemustest ja tunnetest, millest ilmneb positiivseid saavutusi.

Lisaks nendele kogemustele viitavad tähelepanekud praktilistele probleemidele, mida esineb ELil ja liikmesriikidel ajutise kaitse direktiivi rakendamisel. Neist probleemidest paljude olemus on struktuurne ja võib eeldada, et need jäävad püsima ka siis, kui direktiivi kohaldamine lõpeb 2024. aasta märtsis.

Küsitluse tähelepanekud näitavad ilmekalt probleeme, mis olemuslikult kaasnevad ajutise kaitse õigusakti rakendamisel olukorras, millel on tõenäoliselt pikaajaline mõju inimestele ja

meie ühiskonnale. Riskime püsiva eriolukorraga, kasutades pikaajaliste probleemide jaoks lühiajalisi lahendusi.

Tähelepanekud viitavad tungivale vajadusele kaalutleda, mis juhtub, kui direktiiviga ette nähtud ajutine kaitse lõpeb. Seepärast on vaja alustada arutelu kauakestvate pikaajaliste lahenduste üle, et tagada, et sõja tõttu põgenenud isikud oleksid meie ühiskondadesse sotsiaalselt ja majanduslikult hästi lõimunud.

Need andmed võivad aidata poliitikakujundajatel ELi ja liikmesriikide tasandil töötada välja meetmeid põgenike kaitsmiseks ja abistamiseks. Tähelepanekud aitavad neil prioriseerida eluvaldkondi, et tagada pakutava kaitse tõhusus pikas perspektiivis.

Algatused, mida EL ja liikmesriigid arendavad Ukraina sõjajärgse taastamise toetamiseks, peavad hõlmama meetmeid, mis soodustavad põgenike ohutut, järkjärgulist ja jätkuvat naasmist Ukrainasse. Need peaksid hõlmama tõhusate üleminekusüsteemide ja repatrieerimise toetuskvade loomist. Sellised skeemid peaksid käsitlema (taas)lõimumist haridussüsteemi ja tööturule ning traumajärgse stressihäire kestlikku pikaajalist ravi.

Lõppmärkused

- ¹ Nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel, EÜT 2001 L 212.
- ² Viited asjaomastele riigisisestele õigusaktidele on FRA veebilehel, mis käsitleb **ELi ajutise kaitse direktiivi rakendamist teatud ELi liikmesriikides** (ajakohastatud augustis 2022). Taani, kelle jaoks ei ole direktiiv siduv, on vastu võtnud direktiiviga väga sarnased riigisisised õigusaktid.
- ³ Vt Euroopa Liidu Nõukogu veebilehel **13.–14. oktoobri 2022. aasta justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungi peamised tulemused**.
- ⁴ FRA (2022), *War in Ukraine – Fundamental rights implications in the EU: Bulletin 1* („Sõda Ukrainas – mõjud põhiõigustele ELis. Bülletään 1”), Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus; FRA (2022); *The Russian war of aggression against Ukraine – The broad fundamental rights impact in the EU – Bulletin 2* („Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu – ulatuslik mõju põhiõigustele ELis. Bülletään 2”), Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

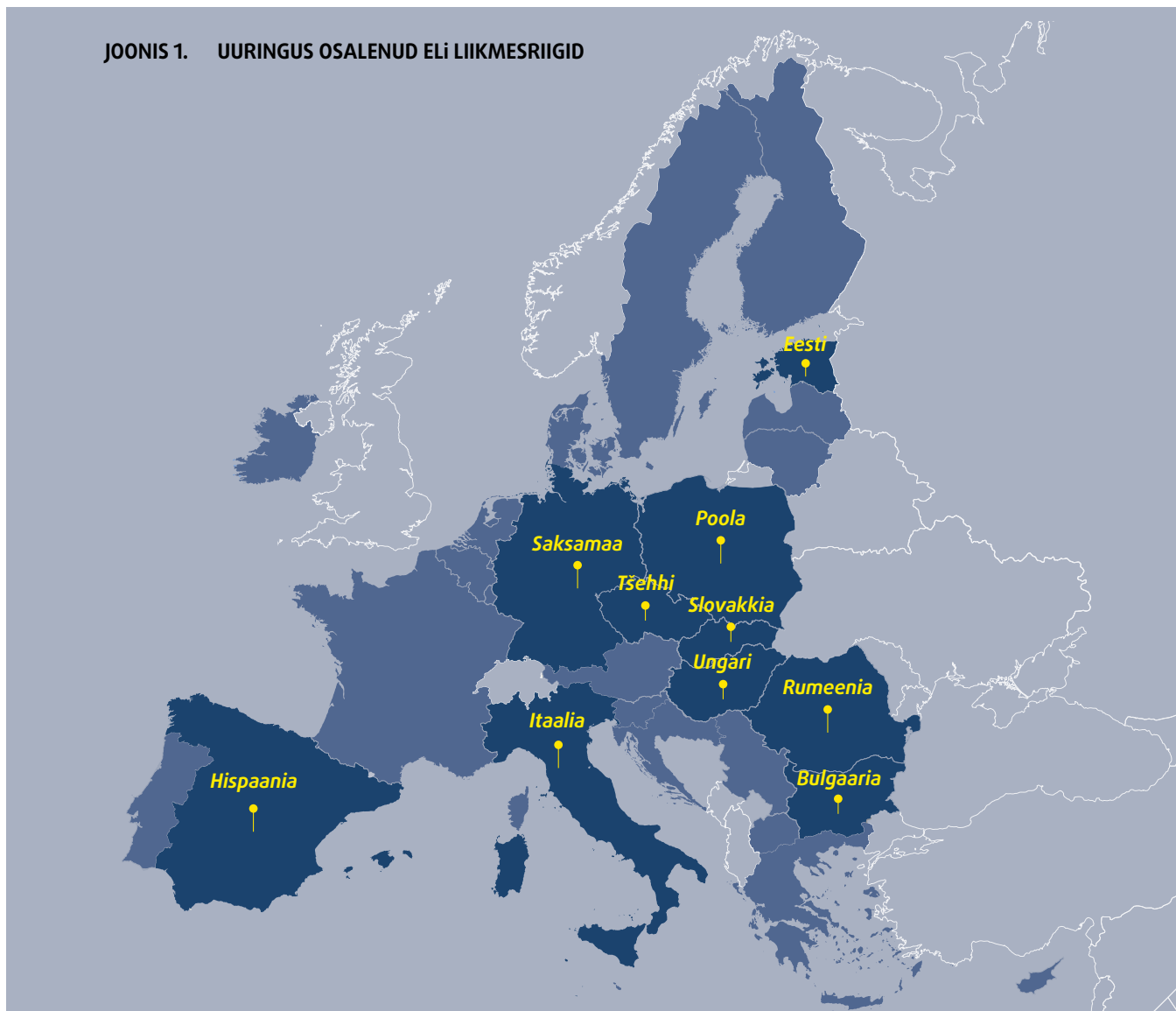
Uuringu ülevaade

Uuring toimus avatud veebiküsitlusena. See oli kättesaadav URL-lingi või QR-koodi kaudu alates **22. augustist 2022 kuni 29. septembrini 2022**. Tulemused kajastavad inimeste vastuseid, mille nad andsid sellel ajavahemikul.

Uuring toimus 10 ELi liikmesriigis,

- millel on ühine maismaapiir Ukrainaga (Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Ungari) või
- kus oli siis, kui FRA valis uuringuriike, kõige rohkem Ukraina põgenikke (Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Saksamaa ja Tšehhi) või
- kus oli palju Ukraina põgenikke võrreldes riigi kogu rahvaarvuga (Eesti).

JOONIS 1. UURINGUS OSALENUD ELI LIIKMESRIIGID

Köblilik vastaja

- oli vähemalt 12-aastane;
- viibis uuringusse valitud riigis (ka siis, kui ta oli seda ainult läbimas);
- oli Ukraina kodanik või elanik, sealhulgas ELi või kolmanda riigi kodanik, kes elas enne 24. veebruari 2022 alaliselt Ukrainas, ning
- oli saabunud ELi veidi enne või pärast 24. veebruari 2022.

Vastajarühmade suhtelist osa üldvalimis kirjeldatakse lisas „Uuringu valim“.

Ameti uurimisvõrgustik FRANET aitas uuringut edendada, et tagada sihtrühma eri kihtide suur osalemine ja esindatus. Võrgustik teavitas uuringust võimalikke vastajaid ja edendas osalemist mitme vahendiga. Need olid muu hulgas ühismeediat ning muid veebipõhised ja -välised vahendid (nt ribareklaamid asjaomaste organisatsioonide veebikohtades ning plakatid vabaühenduste ruumides ja kirikutes). Veebiväliste kanalite kaudu otsiti uuringusse sihtpopulatsiooni raskesti ligipääsetavaid rühmi (nt eakaid).

Avatud veebipõhised uuringud ei ole sihtrühma suhtes esinduslikud. FRA võttis mitu meetet, et uuring oleks võimalikult esindav, näiteks püüti jõuda võimalikult paljude Ukraina põgenikeni. Seejuures püüti arvestada nende mitmekesisust (vanuse, soo, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse ja nahavärvipooldest), samas meeles pidades, et enamik Ukrainast põgenenud inimesi on naised ja lapsed.

Tähelepanekud põhinevad kaalutud andmetel, mis arvestavad sihtpopulatsiooni hinnangulise suuruse erinevusi igas uuritud riigis, sealhulgas soo ja vanuse pooldest. Sihtpopulatsiooni suuruse hinnangud põhinesid uuritud riikide statistikal.¹

Aruanne sisaldab valitud võtmetulemusi. Need näitavad, mida on ELi liikmesriigid teinud ajutise kaitse direktiivi valitud sätete rakendamiseks, pidades silmas enneolematut olukorda ja Ukrainas toimuva sõjalise konflikti eest põgenejate kogemusi.

Küsimustiku lõpus paluti vastajatel lisada isiklikke kommentaare või märkusi oma kogemuste kohta. Tulemuste illustreerimiseks tsiteeritakse käesolevas aruandes mõnda neist.

Aruandes viidatakse konkreetsetele vanuserühmadele. Need on nooremad lapsed (12–15 a), lapsed (12–17 a), vähemalt 16-aastased vastajad, täiskasvanud (vähemalt 18-aastased) ning lapsed ja täiskasvanud (vähemalt 12-aastased). Kui vanuserühma ei ole märgitud, viitavad tulemused kogu valimile (kõik vähemalt 12-aastased).

Tulemused on liigitatud sotsiaaldemograafiliste näitajate alusel, näiteks elukohariik, sugu, vanus, igapäevaste tegevuste piirangud ja enda määratlemine vähemusse kuuluvaks (juut, LGBTI või vähemus nahavärv, etnilise päritolu või usutunnistuse alusel,² kui seda võimaldab valimi suurus). Aruandes tõstetakse esile märkimisväärsed erinevused rühmade vahel.

Uuringu- küsimuste kohandamine lastele

12–17-aastased lapsed said täiskasvanute küsimustikust lühema ja eakohase versiooni, milles oli mitu eriküsimust lastele. 16–17-aastased lapsed said asjakohased täiskasvanute küsimustiku küsimused.

12–15-aastased lapsed võisid osaleda ainult siis, kui vanem või seaduslik eestkostja oli nõus ja edastas lapsele lingi laste küsimustikule. 12–15-aastaste laste valim on seepärast suhteliselt väike. See ei pruugi esindada kõiki olukordi, mida on kogunud Ukrainas toimuva sõja eest põgenevad lapsed.

Sooidentiteedi küsimuse („kuidas te end kirjeldaksite“) vastusevariandid olid „naine“, „mees“ või „muu“. Variandi „muu“ valinud vastajate valim ei olnud analüüsiks piisav.

Valdav enamik vastajatest olid 18–64-aastased naised (87 %). Selles vanuses mehi oli vastajatest ainult 8 %. Valimis oli ka 12–17-aastasi lapsi (2 %) ja vähemalt 65-aastasi vastajad (3 %).

Aruanne ei sisalda eraldi tulemusi saatjata alaealiste kohta. Neist täitis küsimustiku ainult väike arv (8), mis tähendab, et järeldusi ei saanud teha.

Üksikasjalikku teavet saab lisast „Uuringu valim“.

Lõppmärkused

- ¹ Franeti töövõtjad kogusid riigi tasandi statistikat. Valimi võrdlusalused arvutati kogutud sihtpopulatsiooni hinnangute kaalutud keskmistena. Sihtrühma suuruse hinnangutele anti kaalutegurid nende värskuse ja hinnangulise õigsuse alusel.
- ² Sellesse kategooriasse kuuluvad vastajad, kes on end määratlenud kui „moslem“, „Aasia päritolu (nt Vietnamist, Hiinast, Indiast)“, „roma“ või „mustanahaline või Aafrika päritolu“.

1

ELI SAABUMINE: HUMANITAARABI JA TEABE ANDMINE

- ★ ELi sisenemine oli enamiku jaoks vastajatest suhteliselt lihtne.
- ★ Teabe esitamine ajutise kaitse direktiivi alusel pakutavate õiguste ja teenuste kohta oli enamiku vastajate jaoks täielikult või osaliselt piisav.

„Läbisime 4000 km, tee oli kohutav, purunenud masinate mäed, hiiglaslikud massihauad. Okupandid on sisse seadnud palju kontrollpunkte. Nad kontrollisid meid ja kohtlesid meid väga lugupidamatult. Olin 6 kuud rase ja see oli väga raske ja hirmutav, kuid veelgi hirmutavam oli jääda keldrisse suurtükiväe alla. Suutsin rahuneda alles pärast Euroopasse saabumist. Sünnitasin tütre ja kavatsen jääda siia, sest mul ei ole tagasi minna enam kuhugi.“

(Slovakkia, naine, 30)

1.1. TAUST

Neljal ELi riigil – Poolal, Rumeenial, Slovakkial ja Ungaril – on ühine maismaapiir Ukrainaga. Kõik need riigid on taganud alates sissetungi algusest sõja eest põgenevatele isikutele juurdepääsu oma territooriumile.

Biomeetrilise passiga Ukraina kodanikud saavad alates 2017. aastast siseneda ELi ja ELi-välistesse Schengeni riikidesse ilma viisata.¹ Neil oli õigus nendes riikides viibida kuni 90 päeva 180-päevase ajavahemiku jooksul. Kõik teised isikud, sealhulgas kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud, said siseneda tänu Schengeni piirieskirjade humanitaarerandi klauslile (artikli 6 lõige 5).²

1.2. EUROOPA LIITU SISENEMINE

Uuringus küsiti vastajatelt probleemide kohta, millega nad võisid kokku puutuda Euroopa Liitu sisenemisel. Need olid näiteks pikk ooteaeg piiril, piirivalveametnike halb suhtumine, esemete konfiskeerimine jt.

Üle poolel vähemalt 16-aastastest vastajatest, kes olid põgenenud sõjalise konfliktist eest Ukrainas (57 %), ei olnud esinenud probleeme. Vastajate kõige sagedam probleem oli pikk ooteaeg piiridel (40 %).

Naistel ja meestel ei leitud märkimisväärseid erinevusi. Vastajate seas, kes määratlesid ennast vähemusse kuuluvaks nahavärv, etnilise päritolu või usutunnistuse alusel, oli siiski rohkem neid, kes ütlesid, et piiriametnikud ei kohelnud neid hästi (11 %), kui vastajate seas, kes ennast nii ei määratlenud (3 %).

Ukrainast põgenejad jäid sageli kaugemale oma perekonnast või pereliikmetest.

18–60-aastastel Ukraina meeskodanikel oli keelatud reisida välismaale, kui nad ei täitnud mõne erandi tingimusi. Erand kehtib näiteks neile, kes kasvatavad vähemalt kolme alla 18-aastast last, kes kasvatavad alla 18-aastast last või lapsi üksi, kelle alaline elukoht on mujal riigis jne.

Tulemusena ütles ligikaudu pool täiskasvanud naisvastajatest, kes olid abielus, registreeritud kooselus või vabaabielus (54 %), et nende partnerid jäid Ukrainasse. Abielus, kooselus või vabaabielus olevate täiskasvanud meeste seas on see arv ligikaudu neli korda väiksem (14 %). Kõigist täiskasvanud vastajatest 5 %-l oli alla 18-aastane laps ja 15 %-l oli üle 18-aastane laps, kes oli jäänud Ukrainasse.

„Seisime Ukraina piiril 13 tundi külmas, koos lastega!! Seisime kogu öö! Sabas oli palju inimesi koos väikeste lastega, kes nutsid valjusti!!! Oli ka eakaid... Meil ei olnud külma eest kuhugi minna... Pidime sooja saamiseks tegema lõkke. Ma ei saa ikka veel aru, miks see nii oli! Lastele ja mulle meenub see veebruarikuine õudus sageli! Olen väga tänulik Poola vendadele, kes võtsid meid siiralt vastu kohe piiril. Nad mõistsid kõike, kõike, mida olime läbi elanud, ning tegid kõike, et aidata! Meile tehti sooja toitu ja juua, anti hügieenivahendeid ning isegi koer sai süüa. Kõiki Poola piiri ületamise formaalsusi lihtsustati nii palju kui võimalik ja kõik toimus piisavalt kiiresti! Meid paigutati soojadesse, küttega bussidesse, kus saime veidi aega soojeneda enne järgmist sõitu ajutisesse põgenikelaagrisse. Kõikjal, kuhu läksime, koheldi meid lugupidavalt, siiralt ja sooviga aidata!”

(Poola, naine, 42)

Õigusinfo nurk

Schengeni piirieskirjad*

Artikli 6 lõige 5 – sisenemise nõuded kolmandate riikide kodanikele

„c) kolmanda riigi kodanikel, kes ei täida ühte või mitut lõikes 1 sätestatud tingimust, võib liikmesriik lubada siseneda oma territooriumile humanitaarsetel kaalutlustel, riiklikes huvides või rahvusvaheliste kohustuste tõttu. Kui asjaomase kolmanda riigi kodaniku suhtes on antud lõike 1 punktis d osutatud hoiatus, teavitab talle oma territooriumile sisenemist lubav liikmesriik sellest teisi liikmesriike.”

Artikkel 7 – piiril kontrollide teostamine

„1. Piirivalveametnikud täidavad oma kohustusi, austades täielikult inimväärikust, eelkõige haavatavate isikute inimväärikust.

[---]

2. Piiril kontrollide teostamisel ei tohi piirivalveametnikud isikuid diskrimineerida soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puute, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.”

* **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju**, ELT 2016 L 77 (Schengeni piirieskirjad)

„Sooviksin väga tänada abi eest kõiki, kellega kohtusime.”
(Slovakkia, naine, 27)

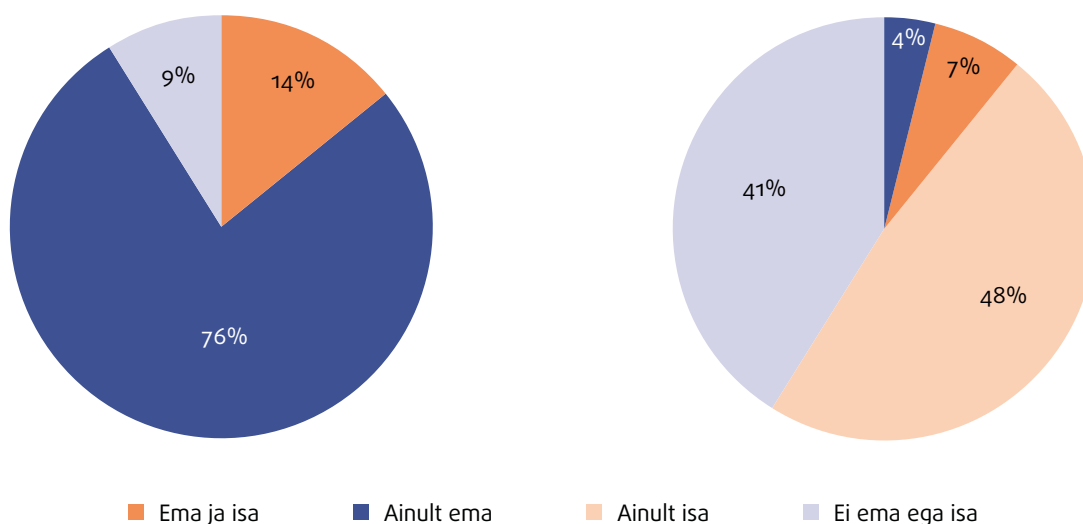
1.3. UKRAINAST PÕGENENUD LAPSED

Enamik küsitlusele vastanud lastest olid põgenenud Ukrainast ainult koos emaga (76 %). Ainult seitsmendik lapsi (14 %) oli põgenenud koos mõlema vanemaga. Ligi kümnendik (9 %) oli põgenenud koos muude inimeste kui vanematega.

Uuringus küsitleti ka muid pereliikmeid, kes võisid põgeneda koos laste ja/või nende vanematega. Peaaegu pool küsitlusele vastanud lastest oli põgenenud koos õe või vennaga (49 %). Kuuendikul lastest (16 %) olid kaasas vanavanemad. Kaheksandik lapsi (12 %) oli koos teiste sugulastega.

Üle poole vastanud lastest mainis, et nende isa on endiselt Ukrainas (55 %). Nende laste osakaal, kelle ema oli endiselt Ukrainas, oli oluliselt väiksem (12 %).

JOONIS 2. INIMESED, KELLEGA PÕGENESID LAPSED UKRAINAST (VASAKUL)^{a,b,c} JA LASTE UKRAINASSE JÄÄNUD VANEMAD (PAREMAL)^{a,d}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi 12–17-aastaste vastajate kohta, EL 10 (n = 324); kaalutud tulemused.
- ^b Jooniselt puudub vastusekateooria „Ainult isa“, sest selle esinemissagedus on 0 %.
- ^c Küsimus: „Kellega koos põgenesite Ukrainast?“ (FamFlee).
- ^d Küsimus: „Valige järgmisest loetelust kõik teie pereliikmed, kes on endiselt Ukrainas.“ (FamLeftUA).

1.4. ÕIGUSTE JA HÜVITISTE TEAVE

Riiklikel ametiasutustel on kohustus anda õiget ja kättesaadavat teavet ajutise kaitse ja sellega kaasnevate hüvitiste kohta. See tuleneb õigusest heale haldusele, mis on üks ELi õiguse üldpõhimõtteid.

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 9

„Liikmesriigid annavad ajutist kaitset saavatele isikutele neile arvatavalt arusaadavas keeles dokumendi, milles on selgelt esitatud nende jaoks asjakohased ajutise kaitsega seotud sätted.“

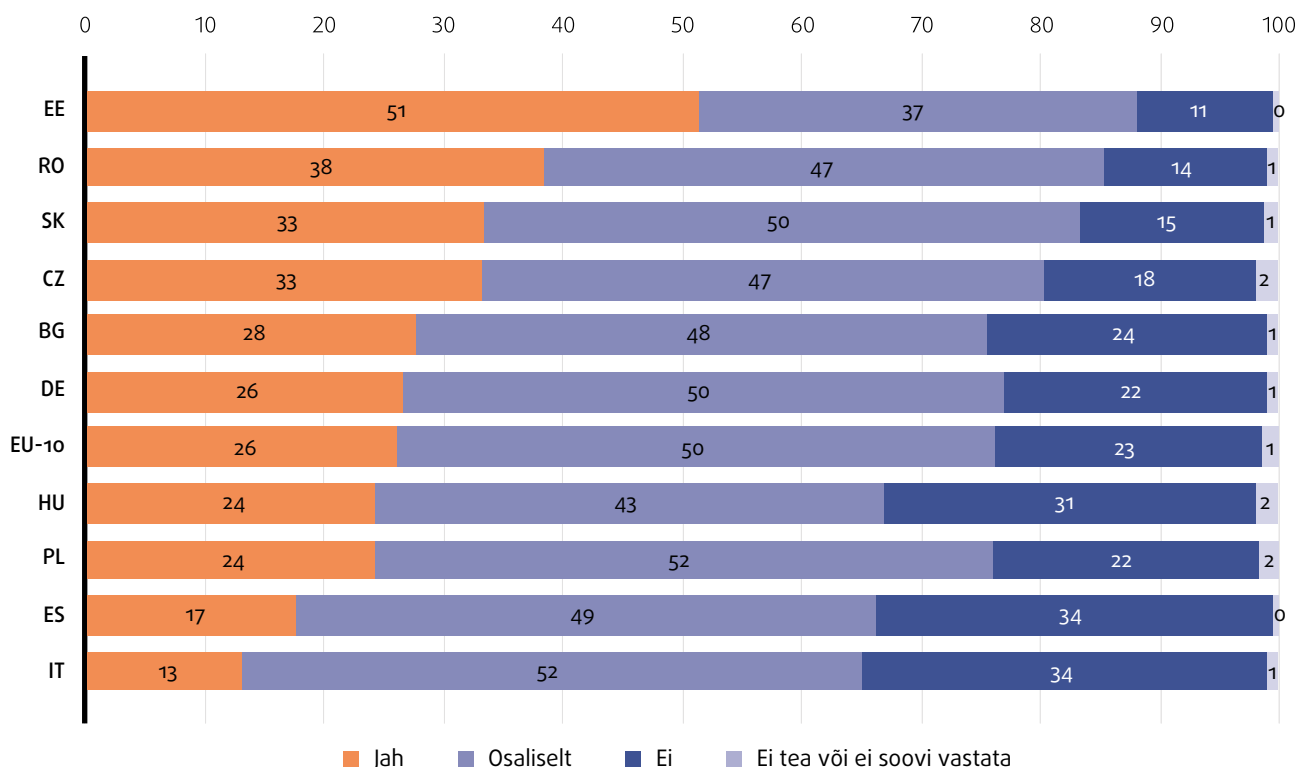
Kõigilt täiskasvanud vastajatelt küsiti, mis teavet nad on saanud õiguste ja hüvitiste kohta, mida neil oli õigus saada, neile arusaadavas keeles.

Keskmiselt ligikaudu veerand vastajatest (26 %) ütles, et on saanud piisavalt teavet arusaadavas keeles. Pool vastajatest (50 %) ütles, et saadud teave oli osaliselt piisav. Samas teatas peaaegu veerand vastajatest (23 %), et ei ole saanud piisavalt teavet (joonis 3). See osakaal oli suurem vastajate seas, kes määratlesid ennast vähemusse kuuluvaks rassilise või etnilise päritolu alusel (33 %) või juudina (31 %).

„Üksindus ja segadus on suurim probleem välismaal!!!!!! Sain kogu teabe Telegram-vestluste kaudu! Keegi ei öelnud mulle midagi ega kutsunud mind kuhugi, kui esitasin taotluse. Otsisin kõike ise. Ukrainlaste kohtumised, psühholoogiline abi jne, kõik sotsiaalvõrgustike kaudu pagulastelt nagu ma ise.“

(Hispaania, naine, 43)

JOONIS 3. PIISAV TEAVE ÕIGUSTE JA HÜVITISTE KOHTA KEELES, MIDA VASTAJAD MÕISTAVAD, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Kõigilt vastajatelt – lastelt ja täiskasvanutelt – küsiti, kui hästi nad tunnevad oma õigusi ja teenuseid, mida nad saavad kasutada vastuvõtvas riigis.

Vastajad teadsid kõige vähem psühholoogilise abi teenuseid. Ligikaudu kolmandik (33 %) ei teadnud nendest teenustest midagi. Oluliselt vähem vastajaid ei teadnud muid teenuseid ja õigusi, mida küsiti uuringus, näiteks tervishoid, majutus, haridus vastuvõtvas riigis, tööhõive ja toetus vastuvõtva riigi keele õppimiseks (tabel 1).

Üle poole vastajatest arvas, et teavad mõneti või hästi teenuseid, mis võiksid aidata vastuvõtva riigi keele õppimisel (61 %), majutusteenuseid (59 %), vastuvõtva riigi haridusteenuseid (58 %), tööturuteenuseid (56 %) või tervishoiuteenuseid (55 %). Üle poole lastest (53 %) arvas, et teavad mõneti või hästi vaba aja veetmise, sportimise jt võimaluste kohta.

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta (n = 14 361); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas olete saanud Ukrainas toimuva sõja eest põgeneva isiku õiguste ja hüvitiste kohta piisavalt teavet teile arusaadavas keeles?“ (SURPR3).

TABEL 1. NENDE VASTAJATE OSAKAAL, KES EI TEADNUD ÜLDSE OMA ÕIGUSI JA NEILE KÄTTESAADAVAD TEENUSEID, RIIKIDE JA TEENUSELIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b,c}

Õigus/teenus	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Psühholoogilised tugiteenused	33	38	31	41	13	43	31	44	26	19	19
Tervishoid	12	16	9	10	8	8	20	11	14	11	15
Majutus	12	9	13	8	8	17	21	23	13	2	5
Haridus vastuvõtvast riigis	10	12	8	11	6	16	22	18	9	7	7
Tööhõive	10	11	8	12	3	19	11	17	8	11	6
Vastuvõtva riigi keele õppimise toetamine	8	15	9	5	6	10	26	14	7	12	9

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲
Märkused

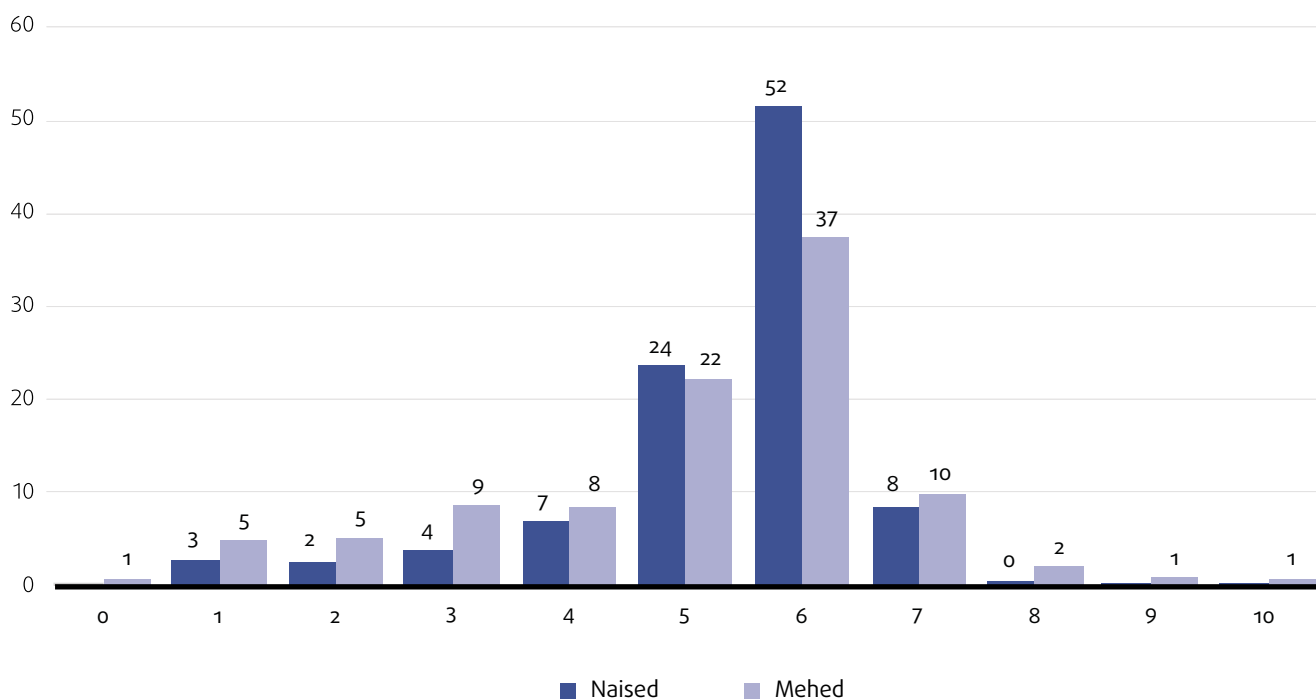
- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta (üldalt alla: n = 14 361; n = 14 685; n = 14 685; n = 14 685; n = 14 361; n = 14 685); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kui hästi tunnete oma õigusi ja kättesaadavaid teenuseid oma praeguses riigis?“ (InfoRec). Küsimuse vastusekategoriad: „Üldse mitte“, „Veidi“, „Mõneti“, „Hästi“ ja „Ei oska öelda“. Tabeli osakaalud viitavad ainult vastusekategoriale „Üldse mitte“.
- ^c Ainult alla 18-aastastele vastajatele esitati alaküsimused „Ukrainakeelne haridus praeguses riigis“ ja „Vaba aja tegevused, sport jt“. Tabelis ei ole neid küsimusi, sest valim riigi tasandil ei ole piisavalt suur.

1.5. VASTUVÕTVAS RIIGIS VIIBIMISE KESTUS

Küsitluse ajal oli enamik vähemalt 16-aastasi vastajaid viibinud vastuvõttvas riigis 5–6 kuud. See viitab, et enamik lahkus Ukrainast konflikti alguspäevadel (joonis 4).

Joonis 4. VASTAJATE VASTUVÕTVAS RIIGIS VIIBIMISE KESTUS KUUKES, SOO JÄRGI (%)^{a,b,c}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, EL 10 (n = 14 467); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Mitu kuud olete alates sõja algusest 2022. aasta veebruaris viibinud praeguses riigis?“ (EntCountry).
- ^c Arvestades andmete kogumise ajavahemikku, oli mõni viibimiskuu enne sõda.

Lõppmärkused

- ¹ Euroopa Komisjon (2017), „*European Commission welcomes the Council adoption of visa liberalisation for the citizens of Ukraine*“ („Euroopa Komisjon tervitab nõukogu otsust kaotada Ukraina kodanike suhtes viisanõue“), avaldus, STATEMENT/17/1270, 11. mai 2017.
- ² FRA (2022), *The Russian war of aggression against Ukraine - The wide fundamental rights impact in the EU - Bulletin 2* („Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu – ulatuslik mõju põhiõigustele ELis. Bülletään 2“). Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, lk 14.

2

EUROOPA LIITU ELAMA ASUMINE: ELUKOHT JA ÕIGUSLIK STAATUS

- ★ Peaaegu kõik vastajad olid taotlenud ajutist kaitset. Ligikaudu kolmandik oli taotlenud varjupaika. Need arvud on liikmesriigiti väga erinevad.
- ★ Ligikaudu kolmandik vastajaid soovib tulevikus naasta Ukrainasse. Ligikaudu sama suur osa soovib jääda vastuvõtvasse riiki. Peaaegu veerand vastajatest ei ole otsustanud.

„Minu perekond on Euroopa Liidule varjupaiga eest tänulik. Kohtusime eri Euroopa riikides toredate inimestega ja saime Euroopa sõpradelt toetuskirju. Saksamaal on nad meile suureks abiks. Meisse on suhtunud hästi.“

(Saksamaa, naine, 43)

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 17

„1. Ajutist kaitset saavatel isikutel peab olema igal ajal võimalik esitada varjupaigataotlus.“

Artikkel 19

„1. Liikmesriigid võivad sätestada, et taotluste läbivaatamise ajal ei saa inimene olla samaaegselt ajutise kaitse saaja ja varjupaigataotleja.“

2.1. TAUST

Sõjaline konflikt Ukrainas on sundinud miljoneid inimesi kodust lahkuma ja otsima kaitset mujal. 29. novembri 2022 seisuga oli ELis registreeritud 4 776 606 ajutise kaitse taotlust.¹

Ajutise kaitse saajad saavad elamisloa, mis kehtib ühe aasta. Ajutist kaitset võib pikendada kuni kolmeks aastaks. 2022. aasta oktoobris otsustas EL pikendada ajutist kaitset kuni 2024. aasta märtsini.²

Ajutise kaitse saajatele antakse mitmesuguseid õigusi ja hüvitisi, näiteks juurdepääs tööhõivele, majutusele või eluasemele, sotsiaalhoolekandele ja arstiabile. Lastel on juurdepääs haridusele ning perekonnal on õigus taasühinemisele. Hüvitiste saajatel on juurdepääs ka pangateenustele ja nad võivad ELis reisida 90 päeva 180-päevase ajavahemiku jooksul.³

Uuringus küsiti vastajatelt, kas nad on oma praeguses riigis registreeritud **ajutise kaitse** taotlejatena. Küsiti ka, kas nad on taotlenud **varjupaika** alates praegusesse riiki saabumisest. Samuti küsiti vastajatelt nende kodakondsuse kohta: Ukraina, Venemaa, ELi riigi kodakondsus, muu kodakondsus või kodakondsuse puudumine.

Peaaegu kõik vähemalt 16-aastased vastajad (91 %), kellel ei olnud ELi kodakondsust, ütlesid, et on taotlenud vastuvõtvas riigis ajutist kaitset (**joonis 5**). Vastajad, kes määratlesid ennast vähemusse kuuluvaks rassilise või etnilise päritolu alusel, olid taotlenud ajutist kaitset vähem tõenäoliselt kui need, kes ennast nii ei määratlenud (vastavalt 76 % ja 92 %).

2.2. AJUTISE KAITSE JA VARJUPAIGATAOTLUSED

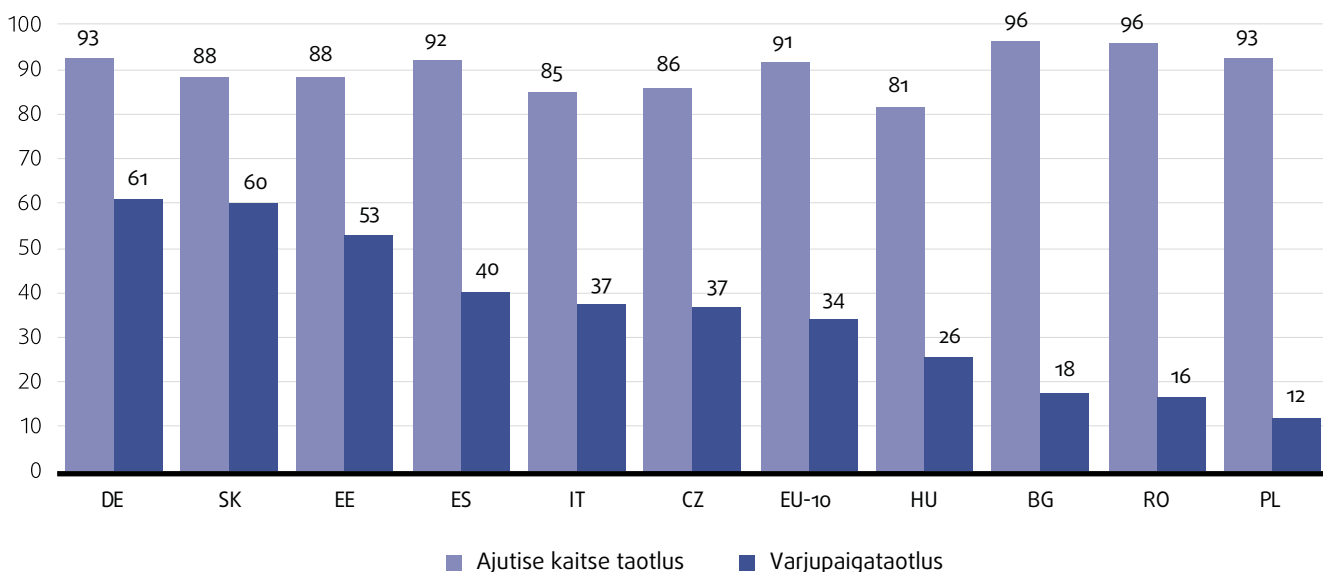
Ajutise kaitse saajatel peab olema lubatud taotleda varjupaika, kui nad seda soovivad.

Pagulasseisund pakub ajutise kaitsega väga sarnaseid õigusi. Peamine erinevus on, et kõik õigused ei ole isikule kättesaadavad alates pagulasseisundi taotlemise hetkest, näiteks ei ole varjupaigataotlejatel oma taotluse läbivaatamise ajal juurdepääsu tööturule. Ajutine kaitse ja varjupaik erinevad ka kehtivusaja, ELis vaba liikumise võimaluse, individuaalsete asjaolude hindamise ja saamiseks vajaliku haldusmenetluse poolest.

Kui varjupaigataotlust ei rahuldata, võib taotleja saada ajutist kaitset kuni kaitsetähtaja lõpuni (ajutise kaitse direktiivi artikkel 19).

Ligikaudu kolmandik vastajatest (34 %) oli taotlenud varjupaika (joonis 5). Varjupaika taotlenute osakaal oleneb oluliselt küsitluse riigist. Selle vahemik oli 12 %-st Poolas 61 %-ni Saksamaal. Soo, vanuse või vähemusstaatuse osas ei täheldatud märgatavaid erinevusi.

JOONIS 5. NENDE VASTAJATE OSAKAAL, KES ON TAOTLENUD VASTUVÕTVAS RIIGIS AJUTIST KAITSET^{a,b} JA VARJUPAIKA^{c,d} RIIKIDE JÄRGI (%)

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

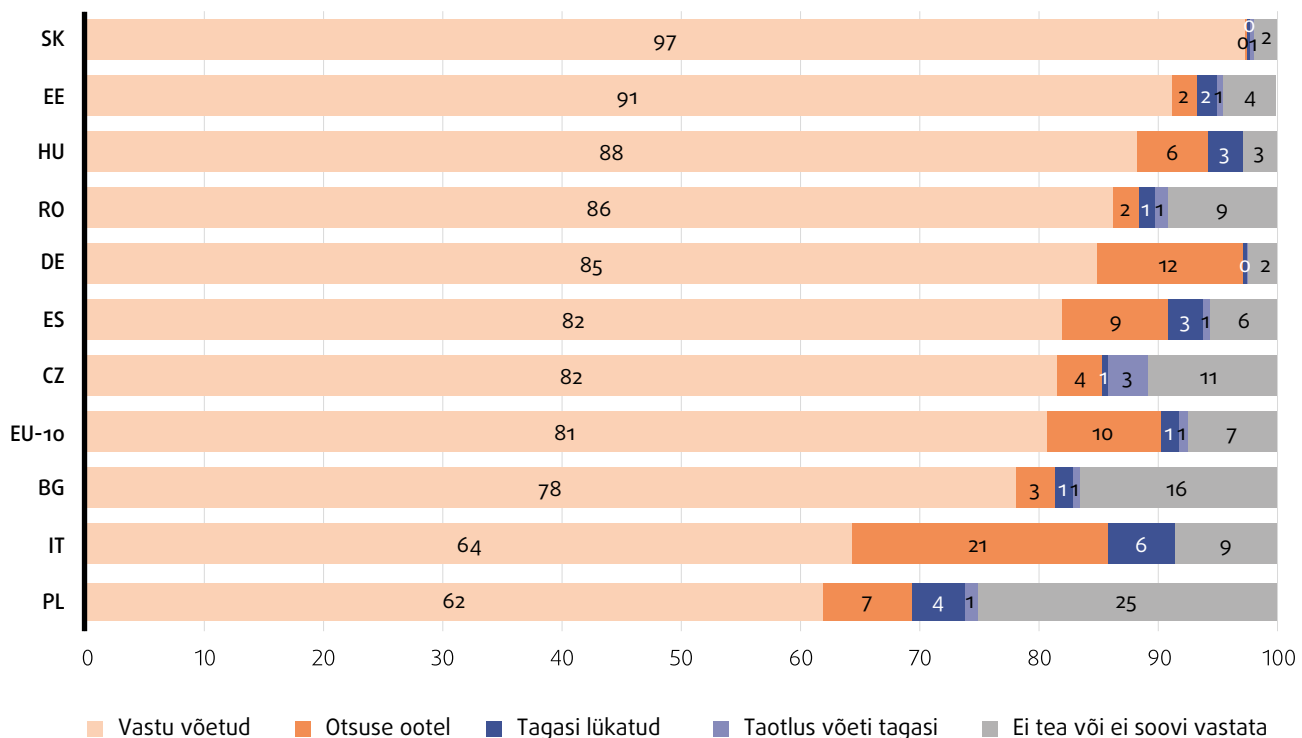
▲ Märkused

- Ajutise kaitse väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kellel ei ole ELi liikmesriigi kodakondsust (n = 14 445), kaalutud tulemused.
- Küsimus: „Kas olete taotlenud ajutist kaitset oma praeguses riigis?“ (SURPR1). Poola vastajatelt küsiti: „Kas olete registreerinud end PESELis/ajutise kaitse saamiseks oma praeguses riigis?“ Seda küsimust muudeti, et arvestada Poola erilist olukorda ajutise kaitse registreerimisel. PESEL on rahvastiku üldine elektrooniline registreerimissüsteem (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności).
- Varjupaiga väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta (n = 14 361); kaalutud tulemused.
- Küsimus: „Kas olete alates praegusesse riiki jõudmisest taotlenud varjupaika?“ (AsyApl).

Vastajatelt küsiti ka nende taotluse tulemuste kohta. Nelja viiendiku vastajate (81 %) varjupaigataotlused rahuldati (joonis 6). Kümnenndik vastajatest (10 %) ootas veel otsust.

Ainult 1 % kõigi küsitluse riikide vastajatest ütles, et nende varjupaigataotlus on tagasi lükatud. Tagasilükkamiste osakaal oli kõige suurem Itaalias (6 %) ja Poolas (4 %). Otsust ootavate vastajate osakaal oli suurim Itaalias (21 %), millele järgnes Saksamaa (12 %).

JOONIS 6. VASTAJATE VARJUPAIGATAOTLUSTE TULEMUSED (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta, kes taotlesid varjupaika (n = 4666), kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Mis on saanud teie varjupaigataotlusest?“ (AsyOut).

2.3. VASTAJATE TULEVIKUKAVATSUSED

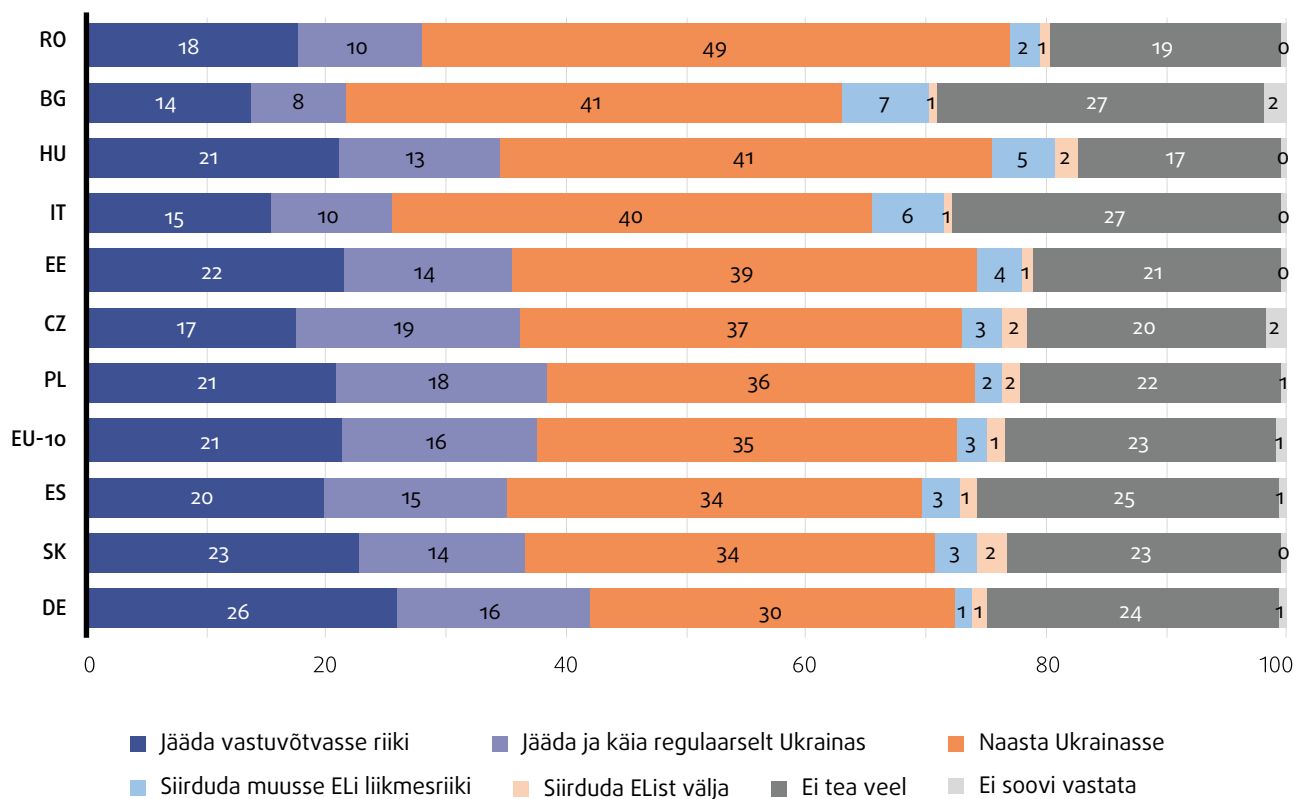
Uuringus küsiti ka vähemalt 16-aastastelt vastajatelt nende tulevikukavatsuste kohta (joonis 7). Nende inimeste osakaal, kes soovivad Ukrainasse tagasi pöörduda (35 %), oli sarnane nende inimeste osakaaluga, kes soovivad jääda vastuvõtvasse riiki (38 %). Peaaegu veerand vastajatest (23 %) ei teadnud veel, mida teeb. Ligikaudu 4 % kavatses siirduda mujale.

Vastuvõtvasse riiki jääda kavatsujate osakaal on meeste seas (45 %) oluliselt suurem kui naiste seas (35 %).

Etnilise vähemuse taustaga vastajatest kavatses üle poole (52 %) jääda vastuvõtvasse riiki. Etnilise vähemuse taustata vastajatest kavatses jääda vastuvõtvasse riiki 37 %. Ennast LGBT-inimestena tuvastavatest vastajatest kavatses 44 % jääda vastuvõtvasse riiki ja neist, kes ennast nii ei tuvasta, 37 %.

„Olenemata sellest, kui hea on riigis, kus ma olen, tahan südames ja hinges koju, nii palju, et olen vaatamata sõjale ja pommitamisele valmis tagasi pöörduma. Ma ei arvanud, et see on emotsionaalselt nii raske, kuigi kohalikud teevad meie aitamiseks palju ja see rõõmustab südant, kuid mu mõtted on ainult kodu ja mu mehe juures.“
(Eesti, naine, 34)

JONIS 7. KÜSITLUSELE VASTAJATE PIKAAJALISED KAVATSUSED, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲
Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 14 504); kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Kas kavatsete jääda pikaks ajaks oma praegusesse riiki?“ (FutPl).

Lõppmärkused

- ¹ Vt ÜRO pagulaste ülemvoliniku [operatiivandmete portaali](#) leht Ukraina pagulaste olukorra kohta.
- ² Vt Euroopa Liidu Nõukogu veebileht [13.-14. oktoobri 2022. aasta justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungi](#) peamiste tulemuste kohta.
- ³ FRA (2022), [The war in Ukraine – Fundamental rights implications within the EU: Bulletin 1](#) („Sõda Ukrainas – mõjud põhiõigustele ELis. Bülletään 1“) Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

3

ELUASE

- ★ Ligikaudu 6 vastajat 10st elas küsitluse ajal erakorteris või eramajas. Neist enam kui pool maksis täielikult või osaliselt majutuse eest.
- ★ Kõige sagedamad majutusega seotud probleemid on privaatsuse puudumine ning köögi või vannitoa jagamine võõrastega.
- ★ Enamik täiskasvanud vastajatest elab koos ülalpeetavate lastega. Sageli on nad majutuses, kus puudub vaikne või eraldi ruum, kus lapsed saaksid õppida.
- ★ Vähem kui viiendik alla 18-aastastest vastajatest elab vastuvõtvast riigis koos mõlema vanemaga.

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 13

„1. Liikmesriigid tagavad ajutist kaitset saavatele isikutele ligipääsu sobivale eluasemele või vajaduse korral vahendid eluaseme soetamiseks.“

„Elasin viis esimest kuud võõrustava perekonna korteris. Meid oli kolmetoalises korteris seitse. See oli ebareaalselt raske. Mul on väike laps. Kaheaastane. Pidin absoluutselt kõiki majapidamisasju ajama koos lapsega. Näiteks olema migratsiooniasutuse järjekorras, täitma dokumente, arsti juures, poes, otsima korterit või ostma või tooma mööblit. Ma ei saa käia keelekursustel, sest mul ei ole kedagi, kes hoiaks last.“

(Saksamaa, naine, 35)

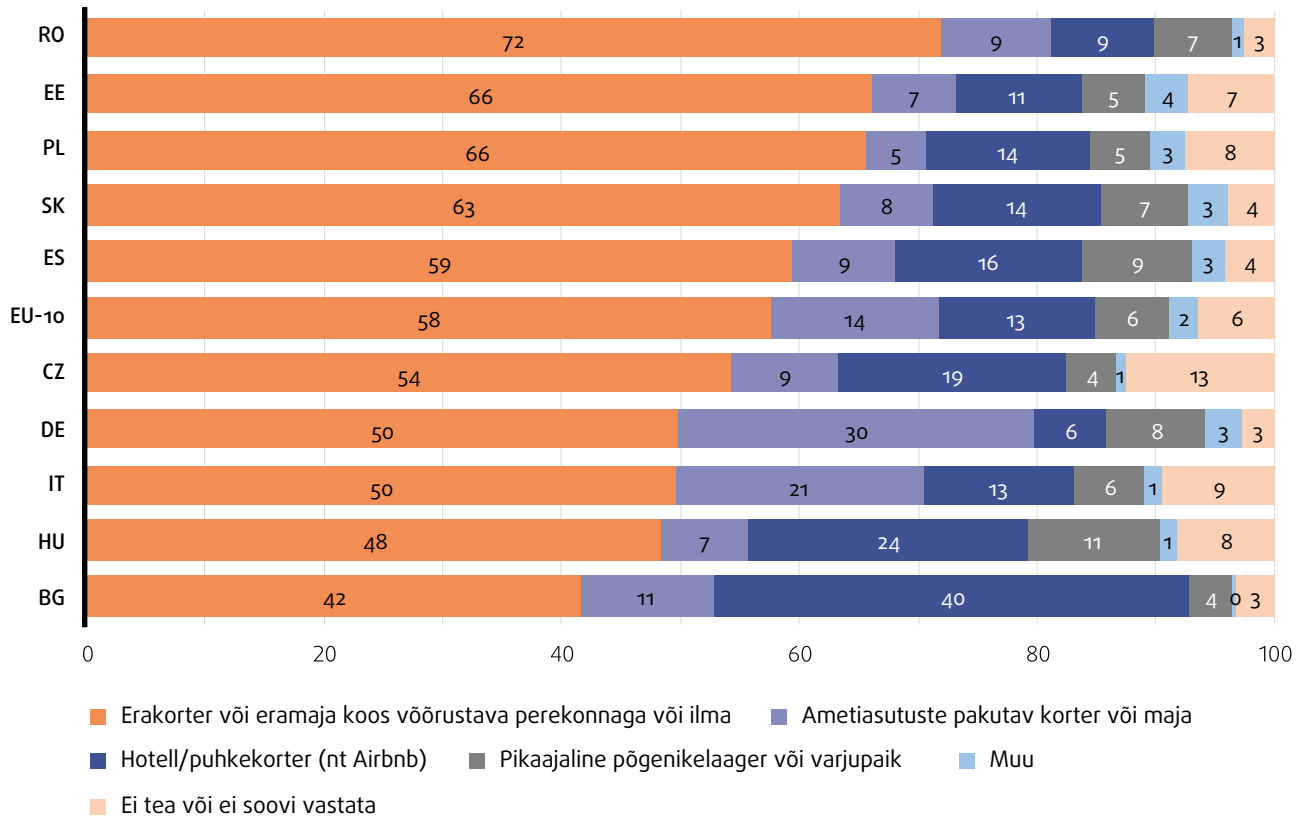
3.1. MAJUTUSE LIIK

Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga (edaspidi „harta“) (artikli 34 lõige 3) kaitstakse õigust sotsiaaleluruumidele ja eluasemetoetusele. Selle sätte eesmärk on tagada inimväärne elu kõigile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.

Euroopa Komisjoni 2022. aasta märtsi teatistes rõhutatakse, et liikmesriigid peavad lisama oma laiemas eluasemepoliitikasse püsivamad lahendused. Komisjon märgib, et Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide saab kasutada kogukonnapõhiste eluasemete ja teenuste toetamiseks.¹

Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, mis liiki on nende praegune majutus. Keskmiselt üle poole (58 %) elasid erakorterites või eramajades (**joonis 8**). Paljud vastajad Bulgaarias (40 %), Ungaris (24 %) ja Tšehhis (18 %) elasid hotellides või puhkekorterites. Saksamaal ja Itaalias elas sarnane osa vastajatest ametiasutuste pakutavates majutuskohtades (vastavalt 30 % ja 21 %). Lastega vastajad elasid veidi tõenäolisemalt erakorterites või eramajades kui lasteta vastajad (vastavalt 60 % ja 54 %).

JOONIS 8. PRAEGUSE MAJUTUSE LIIK, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Vastajatelt küsiti, kas nad tasuvad täielikult või osaliselt üüri ja/või kommunaalkulusid. Seda ei küsitud neilt, kes viibisid pikaajalistes pagulaslaagrites või varjupaikades või muus määratlemata majutuskohas.

Keskmiselt kolmandik vastajatest (35 %) ei maksnud üüri (joonis 9). Üle 65-aastaste vastajate seas oli see osakaal suurem, 49 %. 4 vastajat 10st (38 %) ütles, et maksavad kogu kulu (üüri ja/või kommunaalkulud).

Riikide vahel olid märkimisväärsed erinevused. Enamik vastajatest Eestis (65 %) ja Poolas (54 %) maksid majutuse eest täielikult. Enamik vastajatest Rumeenias (65 %), Itaalias (58 %) ja Slovakkias (53 %) ei maksnud eluaseme eest.

Peaaegu viiendik (18 %) täiskasvanud vastajatest, kellelt küsiti töötasu kohta, mainis majapidamistoid või laste või eakate eest hoolitsemist vastutasuks eluaseme eest. Neli viiendikku (79 %) ei teinud kodutoid ega hoolitsenud vastutasuks eluaseme eest ning 3 % ei teadnud või ei soovinud vastata.

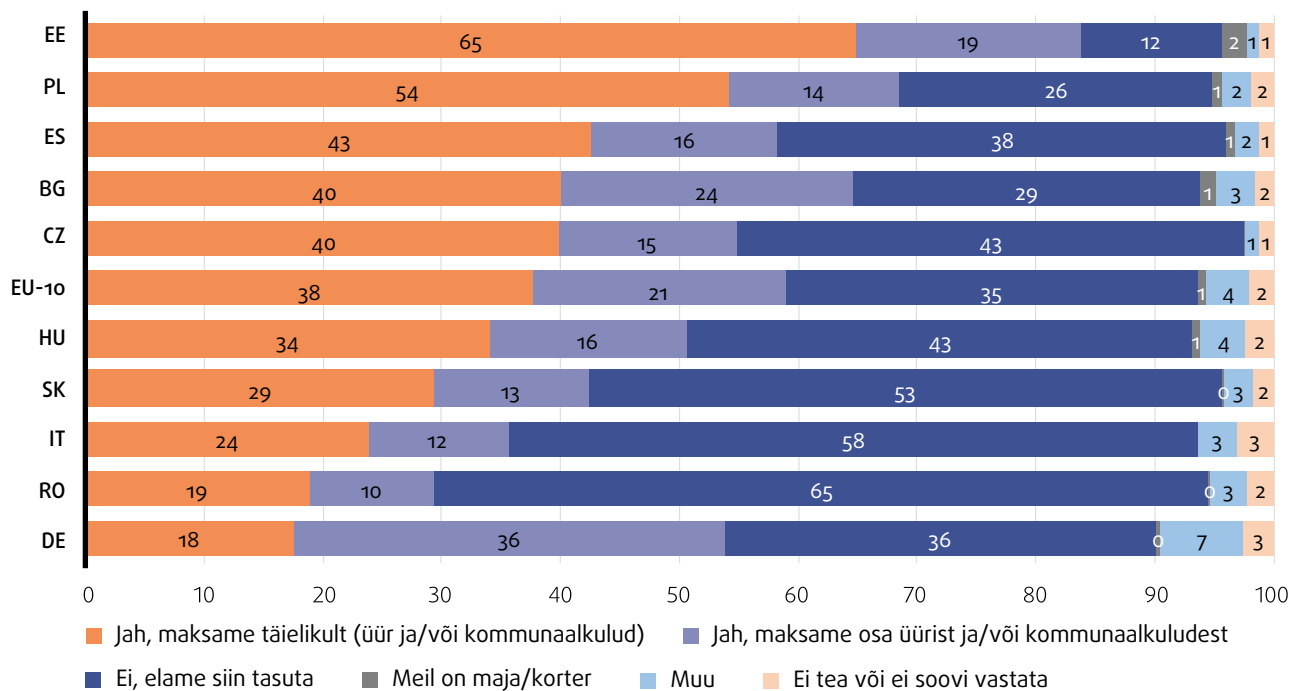
Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 14 504); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Mis liiki majutuses praegu elate?“ (AccTyp). Kategooria „Muu“ = „Lühiajaline varjupaik / spordihall / vastuvõtukeskus“ + „Ametlik varjupaik (nt telk raudteejaamas jne)“ + „Spetsiaalne kodu saatjata alaealistele“.

„Midagi tuleb teha, et üürileandjad oleksid ukrainlaste suhtes mõistvamad, nii et saaksime sõlmida üürilepingu ilma miinimumtähtajata ja tagatisrahata, sest kui inimene ei leia eluaset ilma tagatisrahata, on üüri maksmine väga keeruline, sest miinimumtähtaeg on kuus kuud või aasta, millele lisandub tagatisraha, kuid Ukraina elanikud ei saa teha plaane sõjaolukorras, nad ei tea, millal pääsevad jälle koju.“

(Rumeenia, naine, 32)

JOOINIS 9. VASTAJAD, KES TASUVAD PRAEGUSES ELUKOHARIIGIS RIIGIS MAJUTUSE EEST, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kes praegu elavad erakorteris või eramajas, ametiasutuse antud korteris või majas või hotellis või puhkekorteris (n = 12,432); kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Kas te maksate eluaseme eest?“ (HLS02).

3.2. PRIVAATSUSE PUUDUMINE

Enamik vastajaid kõigist küsitluse riikidest märkis majutusega seotud probleemidena privaatsuse puudumist (36 %) ja kõõgi (28 %) või vannitoa (24 %) jagamist võõrastega (tabel 2). Ainult 5 % vastajatest ütles, et ei tundnud end oma eluruumis turvaliselt, ja 3 % ei tundnud end turvaliselt oma naabruskonnas.

TABEL 2. VASTAJATE PROBLEEMID SEoses PRAEGUSE MAJUTUSEGA, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Probleem	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Privaatsuse puudumine	36	36	38	34	33	39	24	39	38	26	31
Vajadus jagada kööki võõrastega	28	17	33	26	18	27	24	32	29	12	27
Vajadus jagada vannituba/WCd võõrastega	24	12	27	22	17	23	22	22	26	9	19
Puudub vaikne/eraldi õppimisruum lastele	23	27	25	20	11	23	15	18	25	20	19
Liiga lärmakas	22	24	23	20	13	29	15	28	23	18	17
Ei saa läbi inimestega, kellega jagan majutust	11	4	10	16	9	14	3	12	9	6	11
Liiga külm, katus jookseb läbi, hallitanud, niiske	7	12	7	7	5	7	7	13	7	4	3
Ei tunne end majutuses turvaliselt	5	4	5	6	3	5	3	8	4	3	4
Ei tunne end naabruskonnas turvaliselt	3	4	4	4	4	5	3	2	3	3	3

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 14 685); kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Kas teil on praeguses elukohas mis tahes järgmisi probleeme?“ (AccProb). Vastajad võisid valida mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %.

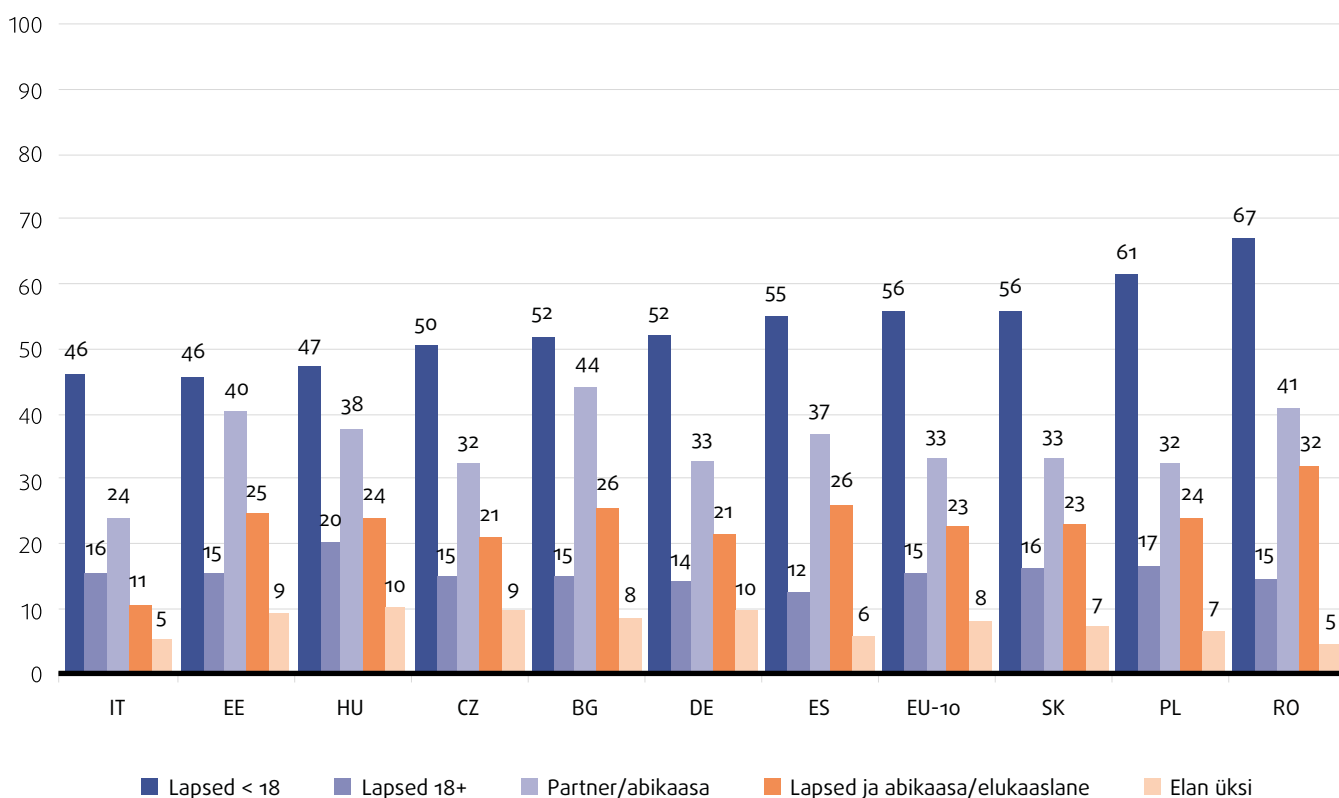
Peaaegu kolmandik üle 65-aastastest vastajatest märkis probleemidena, et puudub privaatsus (29 %) ja on vaja jagada vöörastega kööki (28 %) või vannituba/WC-d (26 %). 26 % vastajatest, kes määratlesid ennast vähemusse kuuluvaks rassilise või etnilise päritolu alusel, ei saanud läbi inimestega, kellega jagasid eluruumi. See probleem esines 20 %-l LGBT-vastajatest. LGBT-vastajad pidasid mitte-LGBT-vastajatest sagedamini probleemideks ka privaatsuse puudumist (47 %) ja liigset müra (33 %).

Vastajatelt küsiti, kellega nad majutusk kohta jagasid. Valida võis mitu vastust, v.a kui vastaja elas üksi.

Kaks kolmandikku täiskasvanud vastajatest (66 %) elasid koos enda või partneri lastega (olenemata vanusest) ja 56 % alla 18-aastaste lastega (joonis 10). Kolmandik täisealistest vastajatest elas koos oma partneri/abikaasaga. Alla veerandi täiskasvanud vastajatest (23 %) elas koos laste ja nende partnerite/abikaasadega. Väike osa vastajatest elas üksi (8 %).

„Saksamaal on suured eluasemeprobleemid. Elu koos vöörastega, kellel on halvad harjumused. Majutust on võimatu leida. Pagulaskeskustes on kõikjal palju metsikuid inimesi, kes joovad, suitsetavad ja kuulavad palju muusikat. Kontrolli, videokaameraid ja valvureid ei ole.“
(Saksamaa, mees, 23)

JOONIS 10. VÄHEMALT 18-AASTASTE VASTAJATEGA PRAEGUST MAJUTUSKOHTA JAGAVAD INIMESED, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta (n = 14 361); kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Kes elab koos teiega samas majutuskohas riigis, kus viibite?“ (FamCC). Valida võis mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %. „Lapsed < 18“ = „Alla 18-aastased ülalpeetavad lapsed“; „Lapsed 18+“ = „Vähemalt 18-aastased lapsed (teie või teie partneri lapsed)“.

3.3. LAPSED JA ELUASE

Enamik 12–17-aastasi lapsi ütles, et elab koos emaga (88 %), 52 % elas koos õevannaga, 21 % koos isaga, 19 % koos ema ja isaga, 15 % koos vanavanema(te)ga ja 12 % koos muude sugulastega. Lisaks elas 6 % koos inimestega, kes olid pakkunud neile eluaseme, 4 % koos seaduslike eestkostjate või hooldajatega ning 3 % muude inimestega. Ükski laps ei teatanud, et elab ükski.

Kõige sagedamini nimetasid lapsed majutusega seotud probleemidena privaatsuse puudumist ning vaikse või eraldi õppimisruumi puudumist. Privaatsuse puudumist nimetas probleemiks 48 % 16–17-aastastest ja 42 % 12–15-aastastest. Õppimisruumi puudumist nimetas probleemiks 45 % 16–17-aastastest ja 40 % 12–15-aastastest.

Uuringus küsiti kõigilt vastajatelt, kui rahul nad on praeguse majutusega. Vastajad vastasid skaalal 0–10, kus 0 tähendab „üldse mitte rahul“ ja 10 „väga rahul“. Ligikaudu 4 vastajat 10st (43 %) andsid hinnangu vähemalt 8, mis tähendab, et nad olid rahul. Seevastu 6 % andis hinnangu kuni 2, mis tähendab, et nad ei olnud rahul.

Lõppmärkus

- ¹ Euroopa Komisjon (2022), „*Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa ettevalmistamine vajaduste katmiseks*“, COM(2022) 131 final, Brüssel, 23. märts 2022.

4

HARIDUS

- ★ Vähem kui pool vastajatest, kes õppisid vahetult enne Ukrainast lahkumist, on jätkanud õpinguid vastuvõtvast riigis.
- ★ Peaaegu kaks kolmandikku lastest õpib e-õppes Ukraina koolis/üliskoolis või iseseisvalt Ukrainast pärit materjalide/toega.
- ★ Keeleprobleemid on peamine põhjus, miks ei omandata vastuvõtva riigi pakutavat haridust.
- ★ Ligi 4 vastajat 10st, kes peavad hariduse jätkamiseks õppima vastuvõtva riigi keelt, ei ole alates saabumisest osalenud keelekursusel.

„Suured probleemid haridusega: lasteaiakohta ei ole võimalik leida (see on nõiarõng, kui ema on saabunud lapsega üksi, ei saa ta tööle minna, vaid peab jääma lapsega koju), koolikohta on raske leida.“

(Slovakkia, naine, 36)

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 14

„1. Liikmesriigid võimaldavad ajutist kaitset saavatele alla 18aastastele isikutele juurdepääsu haridussüsteemile võõrustava liikmesriigi kodanikega samaväärsetel tingimustel. Liikmesriigid võivad sätestada, et nimetatud juurdepääs peab piirduma üksnes riikliku haridussüsteemiga.

2. Liikmesriigid võivad ajutist kaitset saavatele täiskasvanutele võimaldada juurdepääsu üldisele haridussüsteemile.“

4.1. JUURDEPÄÄS HARIDUSELE

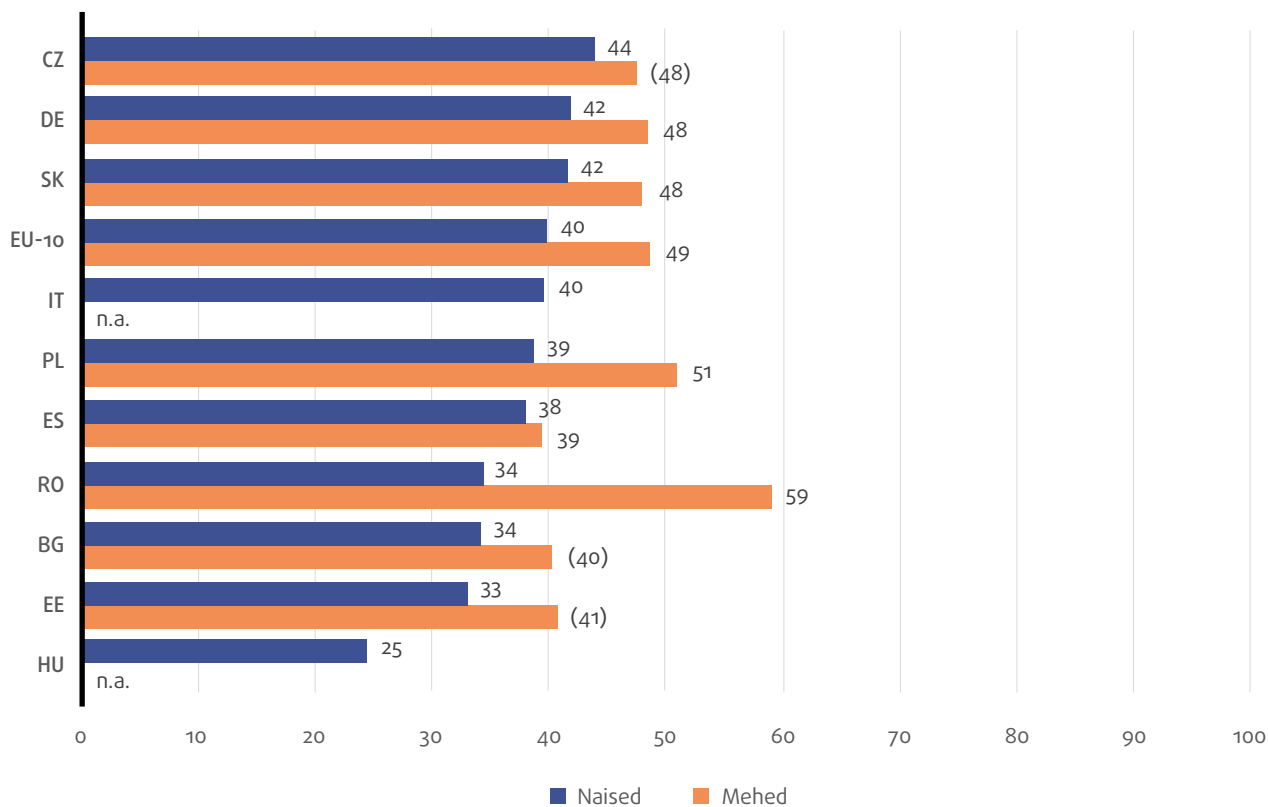
Harta artikliga 14 tagatakse õigus haridusele. 2022. aasta märtsis rõhutas Euroopa Komisjon vajadust tegeleda keelebarjääri ja psühholoogiliste traumadega, anda vanematele teavet haridustoe kohta, tagada juurdepääs õppekavavälisele tegevusele, psühholoogilisele abile ja keeletundidele ning värvata ukraina keelt kõnelevaid õpetajaid, et toetada laste integreerimist haridussüsteemi.¹ Komisjon rõhutas ka, et laste juurdepääs haridusele tuleb tagada võimalikult kiiresti.²

2022. aasta aprillis tegi Euroopa Komisjon ettepaneku võtta meetmeid välismaal omandatud kvalifikatsioonide tunnustamise lihtsustamiseks³. 2022. aasta juunis kogus komisjon kogemusi ja teadmisi Ukrainast ümberasustatud laste haridusse kaasamise kohta.⁴

Vastajatelt küsiti, kas nad olid osalenud õppinud vahetult enne Ukrainast lahkumist ja kas õpivad praegu. Viimane võib toimuda e-õppena (Ukrainas olevas õppeasutuses) või kohapeal vastuvõtvast riigis.

Keskmiselt peaaegu veerand vastajatest (23 %), nii lapsed kui täiskasvanud, õppisid (e-õppes Ukrainas asuvas koolis või kohapeal vastuvõtvast liikmesriigis asuvas koolis). Kokku 43 % neist, kes olid õppinud vahetult enne Ukrainast lahkumist, olid jätkanud õppimist (**joonis 11**). Õppimise määrad naistel ja meestel erinesid (naistel keskmiselt 40 % ja meestel keskmiselt 49 %) kõigis uuringuriikides. Enamik 12–15 aastasi (93 %) ja 16–17 aastasi lapsi (73 %), kes olid õppinud vahetult enne Ukrainast lahkumist, käisid koolis.

Joonis 11. VASTUVÕTVAS RIIGIS ÕPIVAD VASTAJAD, RIIKIDE JA SOO JÄRGI (%)^{a,b,c}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Vastajatelt, kes olid õppinud vahetult enne Ukrainast lahkumist, kuid kes ei õppinud vastuvõtvast riigis, küsiti põhjust (tabel 3).

Kõige suurem osa ütles, et olid kooli lõpetanud (74 %). Sageduselt teine põhjus oli vastuvõtva riigi keele oskuse puudumine (19 %), v.a Itaalias. Väiksem osa vastajatest ütles, et peavad hoolitsema laste või vanemate sugulaste eest (12 %). Keskmiselt 9 % ei saanud endale lubada õppimist. See probleem esines eelkõige Itaalias (12 %).

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta, kes õppisid vahetult enne Ukrainast lahkumist (n = 5248); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas õpite praegu? Õppimine võib toimuda e-õppena või kohapeal teie praeguses riigis. Kui teil on praegu suvevaheaeg, kuid enamasti õpite, valige „jah“. Õppimine tähendab käimist koolis, ülikoolis või muus õppeasutuses või tööga seotud koolituse saamist (õpipoisiõpe või kutseharidus).“ (EduCC).
- ^c Jooniselt puuduvad väärtused, mis on arvatud vähem kui 20 tähelepaneku põhjal rühma kohta (märkega „ei kohaldata“). Sulgudes on väärtused, mis arvatati 20–50 tähelepaneku alusel rühmas kokku.

TABEL 3. VASTAJATE PÕHJUSED, MIKS NAD EI ÕPI, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Põhjus	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Olen kooli lõpetanud	74	79	73	74	73	68	84	69	75	79	84
Ma ei oska keelt	19	15	19	27	13	23	20	10	16	13	12
Peaaegu hoolitsema laste / eakate sugulaste eest	12	14	8	9	6	10	10	9	15	12	12
Ma ei saa seda endale lubada	9	5	12	7	4	9	15	12	9	6	6
Mul ei ole piisavalt aega	8	8	10	5	4	6	12	6	11	5	10
Mul ei ole e-õppes osalemiseks süle- ega tahvelarvutit	8	7	4	8	4	4	7	2	10	5	5
Mul ei ole veel kindlat elukohta	7	8	10	8	3	9	9	2	7	1	1
Muu	6	4	10	5	9	7	3	12	4	6	5
Minu Ukraina tunnistusi ei võetud vastu	3	4	2	3	2	3	3	9	2	1	3
Kursus/tegevus ei ole veel alanud	3	0	6	4	7	2	0	0	1	3	4
Õpiposiõpe, praktika või muu töökohaga seotud koolitus ei olnud võimalik	2	1	4	3	2	1	3	1	2	1	2
Mind ei võetud kooli/õppeasutusse vastu	1	0	0	3	0	1	0	0	1	0	5

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲
Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta, kes õppisid vahetult enne Ukrainast lahkumist, kuid ei õpi vastuvõtvast riigis (n = 3604); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Mainisite, et õppisite Ukrainas, kuid enam ei õpi. Miks? Valige kõik sobivad variandid.“ (ReasNoEdu).

4.2. LASTE HARIDUS

Noorematest lastest (12–15 a) käib koolis 92 %. Kokku õpib vastuvõtvast riigis 73 % Ukrainas õppinud 16–17-aastastest lastest (kas e-õppena Ukrainas asuvas koolis või kohapeal vastuvõtva liikmesriigi koolis).

Küsimusele, miks nad ei käi koolis, vastas 40 % 12–15-aastastest, et neil ei ole e-õppeks süle- või tahvelarvutit (13 % 16–17-aastastest). Üle veerandi (27 %) 12–15-aastastest vastajatest märkis põhjusena, et nende elukoht ei ole veel kindel (11 % 16–17-aastastest). Ligikaudu 19 % ei olnud kooli vastu võetud (6 % 16–17-aastastest) ja 19 % ei saanud endale lubada koolis käimist (11 % 16–17-aastastest).

Koolis õppinud lastelt küsiti samuti, kuidas nad õpivad (vastuvõtva riigi koolis, e-õppes Ukrainas asuvas koolis või iseseisvalt või töökohaõppes). Kokku käis 71 % vastajatest vastuvõtva riigi koolis või ülikoolis (76 % noorematest lastest (12–15 a) ja 64 % 16–17-aastastest lastest). Peaaegu kaks kolmandikku lastest (59 %) õppis e-õppes Ukrainas asuvas koolis või iseseisvalt Ukrainast pärit materjalide/toe abil. Noorematest lastest (12–15 a) õppis e-õppes vähem kui 16–17-aastastest (vastavalt 55 % ja 64 %).

Vastuvõtva riigi koolis õppinud lastelt küsiti, kas koolis õpetatakse õppeaineid või antakse õppematerjale peamiselt keeles, mida nad räägivad kodus.

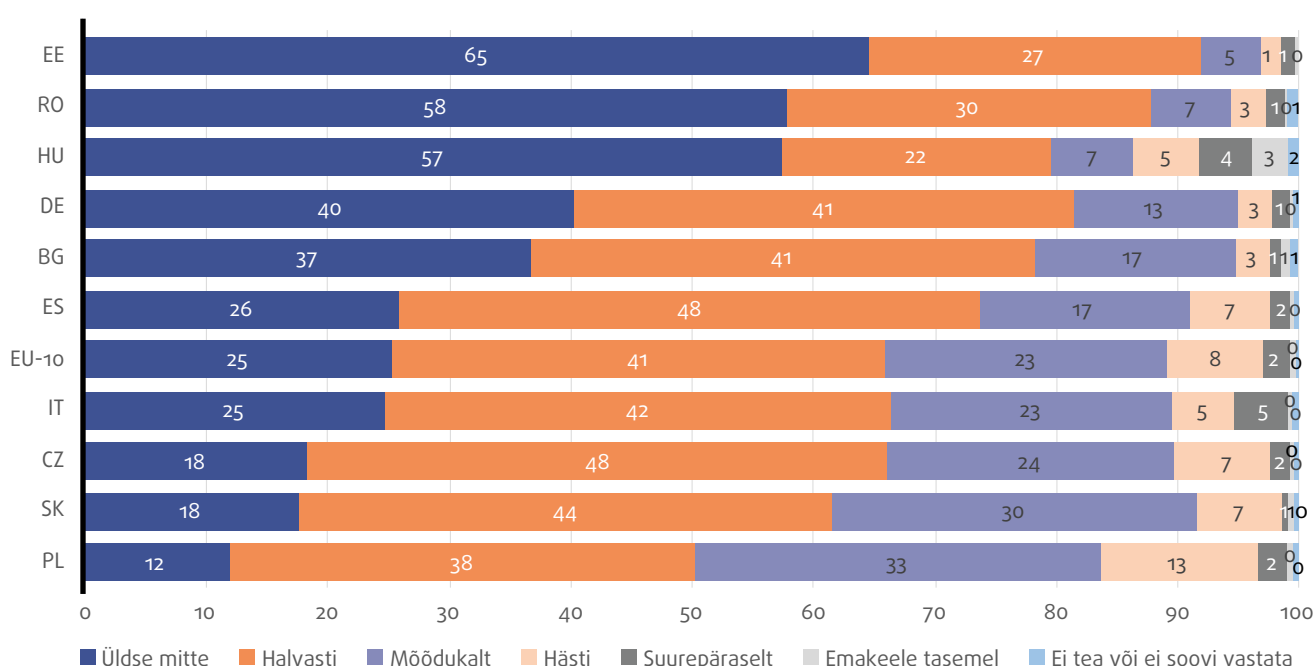
Enamik lapsi (71 %), kes käivad vastuvõtva riigi koolis, ei õppinud koolis ühtki õppeainet keeles, mida nad kasutavad peamise keelena kodus. 24 %-le lastest õpetati vähemalt mõnda õppeainet kodu põhikeeles. Neist lastest poolel (55 %) ei olnud ühtki praegu kasutatavat õppematerjali kodu põhikeeles. 22 %-l oli siiski vähemalt osa materjale ja 19 %-l olid paljud või kõik materjalid kodu põhikeeles.

4.3. VASTUVÕTVA RIIGI KEELE MÕISTMINE JA RÄÄKIMINE

Vastajatelt (vähemalt 12 a) küsiti, kui hästi nad räägivad vastuvõtva riigi keelt. Kõigis riikides rääkis ainult 10 % vastajatest seda keelt hästi, suurepäraselt või emakeele tasemel.

Veerand vastajatest (25 %) ei rääkinud keelt üldse (joonis 12). See osakaal oli suurim Eestis (65 %), Rumeenias (58 %) ja Ungaris (57 %). Poolas oli see osakaal ainult 12 % ning Tšehhis ja Slovakkias 18 %. Osakaal suurenes koos vanusega ja oli üle 65-aastastel vastajatel 40 %. Samas oli see noorematel lastel (12–15 a) ainult 13 % ja 16–17-aastastel 6 %.

JOONIS 12. VASTUVÕTVA RIIGI KEELT RÄÄKIVAD VASTAJAD, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Vastajatelt, kes ei räägi oma asukohariigi keelt piisavalt hästi, küsiti, kas nad on alates saabumisest osalenud riigikeele kursusel.

Peaaegu veerand vastajatest (23 %) ütles, et nad osalesid uuringu ajal kursusel (joonis 13). See osakaal oli suurem Saksamaal (37 %) ja Hispaanias (31 %). Suurem osa vastajatest ei soovinud ega kavatsenud osaleda keelekursusel (39 %). See näitaja oleneb küsitluse riigist, ulatudes 69 %-st Ungaris ja 64 %-st Bulgaarias 19 %-ni Saksamaal.

Kaks kolmandikku (61 %) üle 65-aastastest vastajatest ei olnud alates saabumisest osalenud ühelgi keelekursusel.

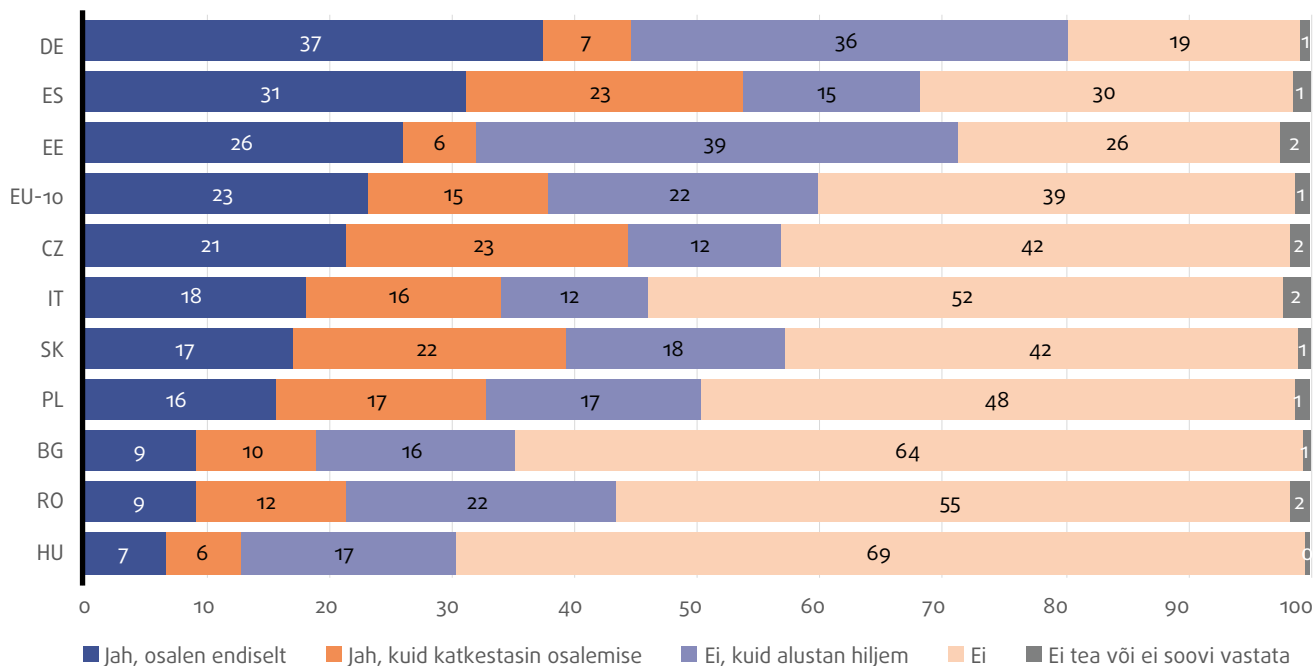
4.4. LASTE KEELEOSKUS

Üle poole (57 %) lastest, kelle emakeel ei olnud nende asukohariigi keel, olid osalenud keelekursusel. Samas ei osalenud peaaegu kolmandik (31 %) küsitluse lõpetamise ajal kursusel ja 9 % ütles, et nad kavatsesid kursusel osaleda.

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta (n = 14 665); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kui hästi te räägite praeguse elukohariigi keelt?“ (LanCC).

JOOINIS 13. VASTAJATE OSALEMINE RIIGIKEELE KURSUSTEL, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta, kes räägivad oma praeguse riigi keelt emakeele tasemest madalamal tasemel (n = 14 504); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas alates siia saabumisest olete käinud riigikeele (kohaliku keele) kursustel?“ (PB08).

„On väga raske olla riigis, kus sa ei mõista ega räägi keelt, sul puudub teave, mida paljud organisatsioonid lihtsalt ei paku, kuigi neil ei ole raske seda teha. Sageli puuduvad tõlgid – ja see on väga suur probleem paljude probleemide lahendamisel. Emotsionaalselt on keeruline, sest kõik käib ajakava järgi, ja kui on vaja helistada, on probleem selles, et sa ei räägi ega mõista keelt.“
(Saksamaa, naine, 35)

Lõppmärkused

- ¹ Euroopa Komisjon (2022), „*Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa ettevalmistamine vajaduste katmiseks*“, COM(2022) 131 final, Brüssel, 23. märts 2022.
- ² Euroopa Komisjon (2022), *Tegevussuunised nõukogu rakendusotsuse (EL) 2022/382 (millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse) rakendamiseks*, ELT 2022 C 126.
- ³ Euroopa Komisjon, *Komisjoni 5. aprilli 2022. aasta soovitus (EL) 2022/554 Venemaa sissetungi tõttu Ukrainast põgenevate inimeste kvalifikatsiooni tunnustamise kohta*, ELT 2022 L 107.
- ⁴ Euroopa Komisjon (2022), *Ümberasustatud Ukraina laste haridusse kaasamine: kaalutlused, põhimõtted ja tavad kooliaastaks 2022–2023*, komisjoni talituste töödokument, SWD(2022) 185 final, Brüssel, 30. juuni 2022.

5

TÖÖHÕIVE

- ★ Kokku ligikaudu kaks kolmandikku vähemalt 16-aastastest vastajatest ei teinud uuringu ajal tasustatud tööd.
- ★ Ligikaudu kaks kolmandikku vastajatest, kes olid teinud Ukrainas tasulist tööd enne 24. veebruari 2022, olid leidnud töökoha vastuvõtvast riigis.
- ★ Peamised takistused tasustatud tööd mittetegevate täiskasvanute tööturule juurdepääsul on vastuvõtva riigi keele ebapiisav oskus ja hooldamiskohustus. Viimane on probleem eelkõige naiste korral.
- ★ Ligikaudu 4 vastajat 10st on kogenud ärakasutamist töökohal.

5.1. JUURDEPÄÄS TASUSTATUD TÖÖLE

Euroopa Komisjon on rõhutanud, et varajane tööhõive on kasulik nii Ukrainas toimuva sõjalise konfliktist eest põgenejatele kui ka vastuvõtivatele kogukondadele.¹ Sellega seoses kutsutakse komisjoni tegevussuunistes liikmesriike üles toetama alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust samadel tingimustel, mis kehtivad kodanikele ja teistele ELi kodanikele.² 2022. aasta juunis avaldas komisjon suunised tööturule juurdepääsu, kutsehariduse ja -koolituse ning täiskasvanuhariduse kohta.³

Nõukogu viitas ka neile hüvitistele ning kutsus liikmesriike üles tegelema tööhõive ja oskustega seotud probleemide, sealhulgas kvalifikatsioonide tunnustamisega.⁴

Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kas nad teevad / on teinud vastuvõtvast riigis tasustatud tööd.

Keskmiselt 39 % mees- ja 31 % naisvastajatest tegi tasustatud tööd (**joonis 14**). Ligikaudu 10 % meestest ja 16 % naistest olid teinud tasustatavat tööd alates Ukrainast lahkumisest, kuid mitte uuringu toimumise ajal (august-september 2022). Ligikaudu pool meestest (47 %) ja naistest (49 %) ei ole teinud tasustatavat tööd alates Ukrainast lahkumisest.

Vastajad, kelle igapäevane tegevus oli piiratud, tegid väiksema tõenäosusega tasustatud tööd (27 %) kui need, kelle tegevus ei olnud piiratud (37 %).

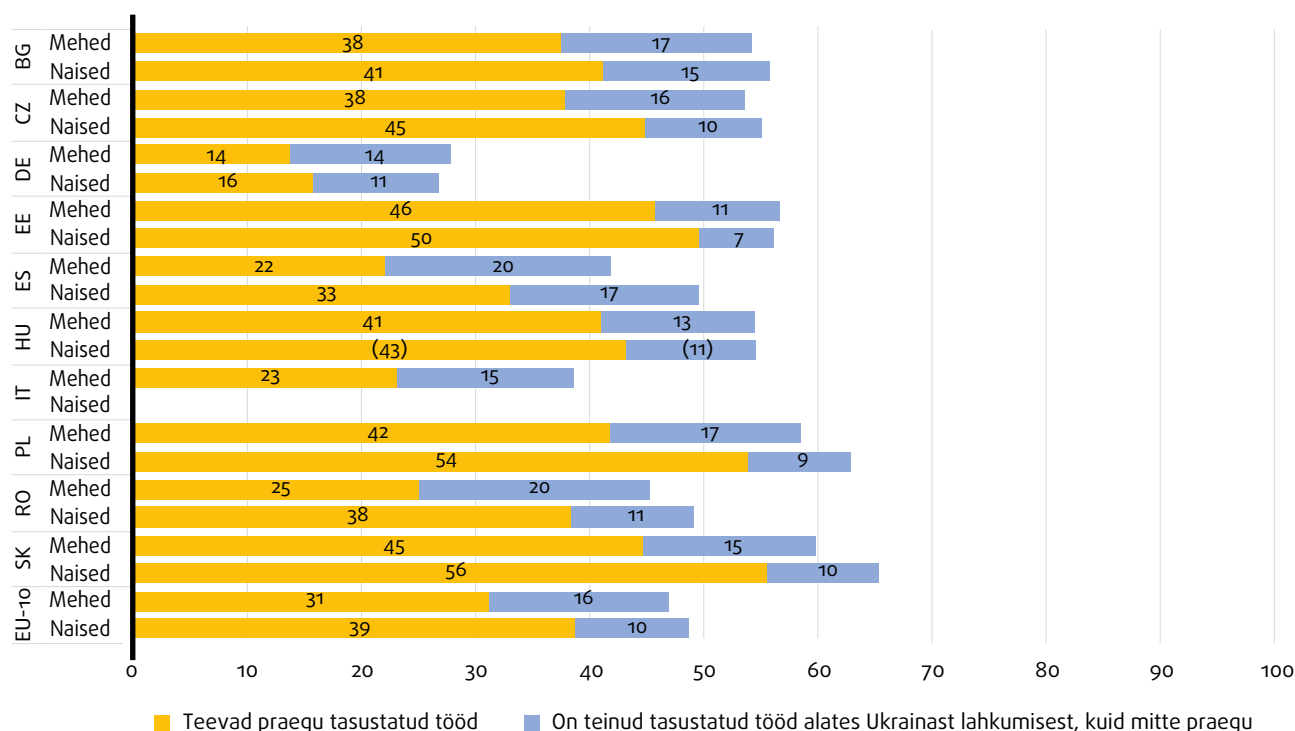
Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 12

„Liikmesriigid annavad ajutist kaitset saavatele isikutele maksimaalselt ajutise kaitse tähtjaks loa tegutseda töötaja või füüsilisest isikust ettevõtjana kooskõlas asjaomase kutseala eeskirjadega [...]“

JOONIS 14. TASUSTATUD TÖÖD TEGEVATE VASTAJATE OSAKAAL, RIIKIDE JA SOO JÄRGI (%)^{a,b,c,d}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kes tegid tasustatud tööd, lisateavet nende praeguse töö kohta (tabel 4). Ligikaudu kaks kolmandikku vastajatest (66 %) olid leidnud uue töökoha vastuvõtvas riigis. Veerand (24 %) jätkas töötamist või äritegevust Ukrainas kaugtööna. Ligikaudu 3 % on asutanud vastuvõtvas riigis uue ettevõtte või alustanud tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana.

TABEL 4. VASTAJATE TASUSTATUD TÖÖ NÄITAJAD (%)^{a,b}

Näitaja	Naised	Mehed
Uus töökoht vastuvõtvas riigis	70	58
Uus ettevõtte/FIE vastuvõtvas riigis	2	6
Jätkas töötamist või äritegevust Ukrainas (nt kaugtööna)	20	31
Muu	8	6
Ei tea / ei soovi vastata	2	2

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kes teevad tasustatud tööd, EL 10 (naised, n = 4637; n = 531); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas olete praeguses riigis alustanud uuel töökohal või asutanud uue ettevõtte?“ (WorkLoc).

Vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kes tegid tasustatud tööd vastuvõtvas riigis, küsiti, kas uus töö vastab nende haridustasemele. Peaaegu pool vastajatest (48 %) ütles, et nende praegune töökoht on alla nende haridustaseme. See oli sagedam naiste (51 %) kui meeste korral (39 %). Umbes kolmandikult vastajatest (35 %) oli töökoht, mis vastas haridustasemele.

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 14 291); kaalutud tulemused.
- ^b Väikesel arvul vastustel põhinevate tulemuste statistiline usaldusväärsus on väiksem. Sel põhjusel märgitakse sulgudes väärtused, mis põhinevad 20-49 kaalumata tähelepanekul rühma kogutulemustes. Tulemusi, mis põhinevad vähem kui 20 kaalumata tähelepanekul rühma kogutulemustes, ei esitata.
- ^c Küsimused: „Kas teete praegu tasustatud tööd?“ (Worknow) ja „Ja kas olete teinud tasustatud tööd alates praeguses riigis alates Ukrainast lahkumisest?“ (WorkPast).
- ^d Jooniselt puuduvad kategooriad „Ei ole teinud tasustatud tööd alates Ukrainast lahkumisest“, „Ei tea“ ja „Ei soovi vastata“.

„Tunnen end rusutuna ja väsinuna. Töötasin 20 aastat raamatupidajana ja nüüd pean töötama koristajana. Ukrainas veebitöö eest makstavad palgad on vähenenud. Uue töö saamiseks peab õppima keelt ja aega seda õppida füüsiliselt ei ole, nii et peab jätkama rasket tööd kahel töökohal.“

(Poola, naine, 40)

Õigusinfo nurk

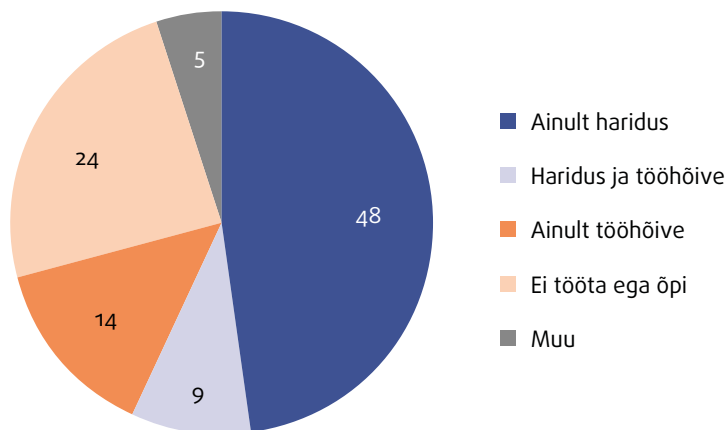
Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 12

„Liikmesriigid annavad ajutist kaitset saavatele isikutele maksimaalselt ajutise kaitse tähtjaks loa [...] võtta osa [...] tegevustest, näiteks täiskasvanute õpe, kutseõpe ja praktiline koolitus töökohal.“

Peaaegu veerand (24 %) 16–24-aastastest vastajatest ei teinud tasustatud tööd ega õppinud (joonis 15). Ligikaudu pool (48 %) õppis uuringu ajal ja ei töötanud. Kokku tegi 14 % tasustatud tööd ning 9 % tegi korraga tasustatud tööd ja õppis.

JOONIS 15. 16–24-AASTASTE VASTAJATE PRAEGUNE OSALEMINE TÖÖHÖIVES JA HARIDUSES^{a,b,c}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi 16–24-aastaste vastajate kohta, EL 10 (n = 1046); kaalutud tulemused.
- ^b Kategooria „Muu“ viitab vastajatele, kes valisid vähemalt ühe küsimuse vastuseks variandi „Ei tea“ või „Ei soovi vastata“.
- ^c Küsimus: „Kas õpite praegu?“ (EduCC) ja „Kas teete praegu tasustatud tööd?“ (WorkNow).

„Paljudel ukrainlastel on hea haridus. Samas ei saa me vastuvõtvates riikides sageli töötada oma erialal ega teha sama äri kui Ukrainas. On palju bürokraatiat (näiteks diplomite tunnustamine kestab kaua, riigikeele eksam toimub kord aastas).“

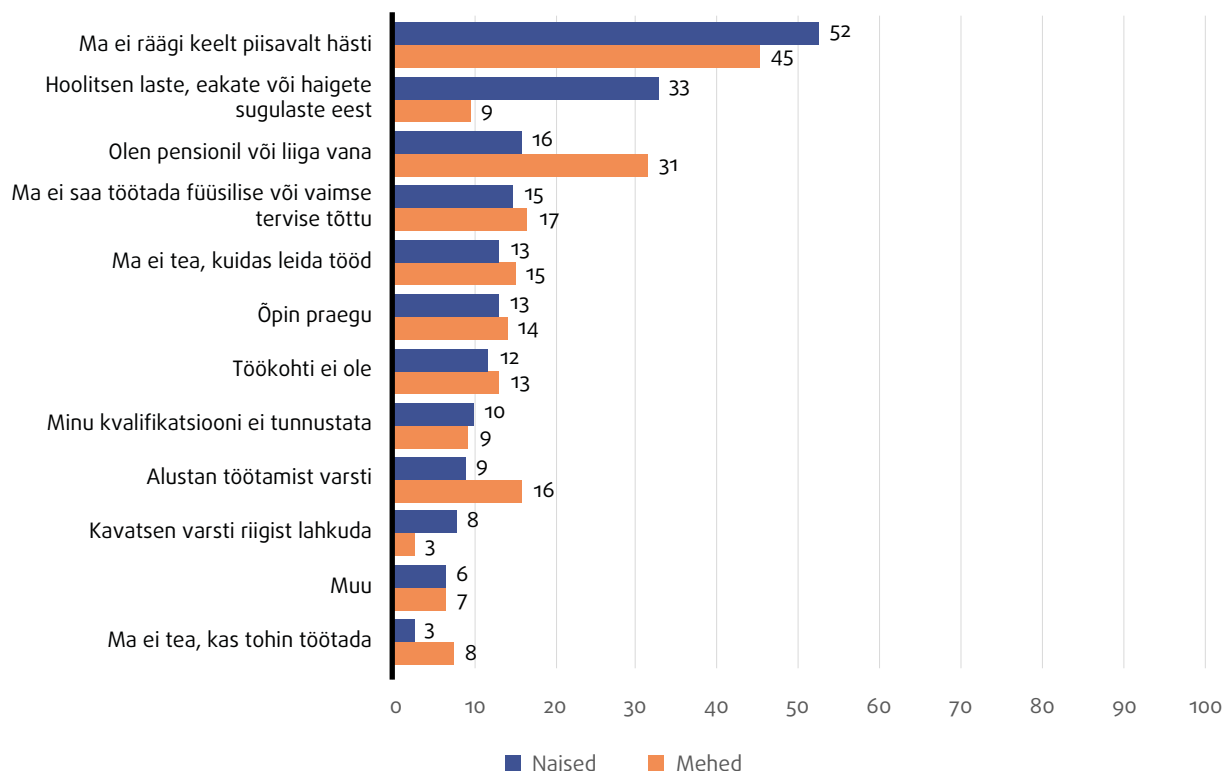
(Slovakkia, naine, 46)

5.2. TAKISTUSED TASUSTATUD TÖÖ LEIDMISEL

Uuringus küsiti täiskasvanud vastajatelt, miks nad ei tee tasustatud tööd. Peamine takistus (51 %) oli vastuvõtva riigi keele ebapiisav oskus (joonis 16). Kõige sagedamini mainiti seda Saksamaal (67 %) ja Hispaanias (65 %). Tulemused näitavad, et intensiivsete ja tasuta keelekursuste parem pakkumine võib suurendada vastajate osalemist vastuvõtva riigi tööturul.

Peaaegu 4 vastajat 10st (28 %) ei saanud töötada laste, eakate või haigete sugulaste hooldamise kohustuse tõttu. See takistas tööhõivet oluliselt rohkem naiste (33 %) kui meeste korral (9 %). Tulemused viitavad, et parem juurdepääs lapsehoiuteenusele ja koolieelsele haridusele võimaldaks nendel vastajatel siseneda tööturule. Ligi viiendik vastajaid ei töötanud, sest oli juba pensionile jäänud või liiga vana (19 %).

JONIS 16. VASTAJATE MITTETÖÖTAMISE PÕHJUSED (%)^{a,b,c,d}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

5.3. TÖÖTINGIMUSED

Paljude Ukrainas toimuva sõja eest põgenenud inimeste haavatav olukord on tekitanud muret, et neid võidakse värvata mitteametlikule tööle, mis suurendab nende tööalase ärakasutamise riski.

Harta kohaselt (artikkel 15) on kolmandate riikide kodanikel, kellel on luba töötada liikmesriikide territooriumil, õigus liidu kodanikega võrdsetele töötingimustele.

Uuringus küsiti vähemalt 16-aastaselt, kes olid alates Ukrainast põgenemisest töötanud, kas nad on kogunud ärakasutamist töökohal. Peaaegu kaks kolmandikku vastajatest (59 %) ei olnud kogunud ärakasutamist (tabel 5).

16 % mainis siiski, et nende tööaeg on väga pikk, ja 10 %, et töötasu on liiga väike või puudub üldse. Ligikaudu 8 % ütles, et nad ei saa vabalt suhelda teiste töötajatega või kellegi muuga. Sama suur osa (8 %) ütles, et töötab ilma lepinguta või sellise lepingu alusel, mis ei hõlma kõiki töötunde.

Üldiselt mainisid mehed naistest sagedamini, et on kogunud ärakasutavaid tingimusi. Selle trendi erand on vaba suhtlemise keeld.

Lisaks kogesid inimesed, kes töötasid kirjaliku töölepinguta, suurema tõenäosusega muid tööalase ärakasutamise vorme kui kirjaliku töölepinguga isikud.

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastanute kohta, kes ei tee tasustatud tööd, EL 10 (n = 8460); kaalutud tulemused.
- ^b Joonisel puuduvad vastusekategoriad „Mul on sääste ja ma ei pea töötama“, „Keegi ei võta mind tööle minu etnilise tausta / usutunnistuse / nahavärvi tõttu“, „Ei soovi vastata“ ja „Ei tea“ nende vähese esinemise tõttu (alla 4 %).
- ^c Küsimus: „Miks te praegu ei tööta?“ (EU06).
- ^d Vastajad võisid valida mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %.

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 12

„Töötasu, töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustussüsteemidele juurdepääsu ning muude töötingimuste osas kohaldatakse liikmesriikides kehtivat üldist õigust.“

TABEL 5. TÖÖALAST ÄRAKASUTAMIST KOGENUD VASTAJATE OSAKAAL (%)^{a,b,c}

Ärakasutamise vorm	Naised	Mehed
Töötasu on liiga väike või puudub	9	13
Töötamine ilma lepinguta / tööleping ei hõlma kogu tööaega	7	12
Väga pikk tööaeg	15	19
Ei saa teha pause ega puhata	7	8
Puudub juurdepääs joogiveele, toidule või WC-le	1	2
Ei anta vajalikke kaitsevahendeid	1	3
Ei saa teistega vabalt suhelda	9	8
Tööandja ähvardused või vägivald	1	3
Mitte ükski neist	60	58
Ei tea / ei soovi vastata	13	11

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲
Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kes on alates Ukrainast lahkumisest teinud tasustatud tööd, EL 10 (n = 7397); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas olete alates praegusesse riiki saabumisest isiklikult kogunud mis tahes järgmist probleemi töökohal?“ (LabExpl).
- ^c Vastajad võisid valida mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %.

Naised teatasid tööalasest ärakasutamisest peamiselt tootmises (26 %) ja turismi-/võõrustamissektoris (16 %). Mehed teatasid ärakasutamisest kõige sagedamini ehituses (26 %), tootmises (22 %) ja transpordis/logistikas (16 %).

Õigusinfo nurk

Inimkaubanduse tõkestamise direktiiv*

Direktiiviga kriminaliseeritakse inimkaubandus, mis on määratletud kui isiku värbamine, transportimine, üleviimine, varjamine või vastuvõtmine, milleks kasutatakse ähvardusi, jõudu või muid sunnimeetodeid, inimröövi, kelmust, pettust ärakasutamise eesmärgil, sealhulgas teiste isikute sunniviisilise töö ärakasutamine.

Tööandjatele kohaldatavate karistuste direktiiv**

Direktiiviga kehtestatakse liikmesriigis ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded. See muudab kuriteoks õigusvastases olukorras olevate võõrtöötajate töölevõtmise eriti orjastavates töötingimustes.

* Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, ELT 2011 L 101.

** Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded, ELT 2009 L 168.

Lõppmärkused

- ¹ Euroopa Komisjon (2022), „*Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa ettevalmistamine vajaduste katmiseks*“, COM(2022) 131 (final), Brüssel, 23. märts 2022.
- ² Euroopa Komisjon (2022), **Tegevussuunised nõukogu rakendusotsuse (EL) 2022/382 (millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse) rakendamiseks**, ELT 2022 C 126.
- ³ Euroopa Komisjon (2022), **Suunised seoses Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja eest põgenevate inimeste juurdepääsuga tööturule, kutseharidusele ja täiskasvanuharidusele**, ELT 2022 C 233.
- ⁴ Euroopa Liidu Nõukogu, nõukogu 21. novembri 2022. aasta otsus 2022/2296 liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, ELT 2022 L 304, põhjendus 10.

6

SISSETULEK JA ÕIGUS SOTSIAALHÜVITISTELE

- ★ Pool vähemalt 16-aastastest vastajatest teatas, et nende leibkonnal on mõningaid või suuri toimetulekuraskusi.
- ★ Enam kui veerand täiskasvanud vastajatest katab oma peamised igapäevased elamiskulud töötasust.
- ★ Pool täisealistest vastajatest teatab, et ametiasutused on neid abistanud alates nende saabumisest vastuvõtvasse riiki.
- ★ 8 vastajat 10st arvab, et neid ei ole Ukraina päritolu tõttu koheldud ebaõiglaselt kunagi või on ebaõiglaselt koheldud harva.

6.1. LEIBKONNA SISSETULEKU ALLIKAD

Igal ELi kodanikul on õigus saada sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaalteenuseid, nagu on sätestatud harta artiklis 34. Paljudel Ukraina põgenikel ei ole vahendeid, et tulla toime. Liikmesriigid, rahvusvahelised organisatsioonid ja kodanikuühiskond on püüdnud lahendada humanitaaravajadusi. Euroopa Komisjon on võimaldanud suuremat paindlikkust ELi rahaliste vahendite kasutamisel, et toetada seda tegevust.¹

Täiskasvanud vastajatel paluti valida kõik sissetuleku liigid, mida tema leibkond saab igapäevakulude katmiseks vastuvõtvas riigis (loetelu ja tulemused: vt tabel 6). Kõige sagedam sissetulekuallikas oli kõigis uuringu liikmesriikides „muud sotsiaaltoetused“ (32 %). See oli peamine sissetulekuallikas vastajatele Saksamaal (52 %) ja Tšehhis (41 %).

Üle veerandi täiskasvanud vastajatest (28 %) valis variandi „Sissetulek tööst vastuvõtvas riigis“ või „Sissetulek kaugtööst“. See oli peamine sissetulekuallikas Slovakkias (41 %), Poolas (39 %), Eestis (38 %) ja Ungaris (35 %). Veerand täiskasvanud vastajatest mainis sääste (25 %). Peaaegu veerand vastajatest (24 %) mainis, et saavad majutuse eest tasumiseks sotsiaaltoetusi.

Kõige sagedamad sissetulekuallikad vähemalt 65-aastastel vastajatel olid pension (57 %), muud sotsiaalhüvitised (26 %) ja sotsiaalhüvitised majutuse eest tasumiseks (25 %).

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 13

„2. Liikmesriigid sätestavad ajutist kaitset saavate isikute jaoks vajaliku abi sotsiaalteenuste ja sotsiaaltoetuste kujul, kui neil piisavaid vahendeid ei ole, ning meditsiinilise abi.“

Vastuvõtvas riigis töötamisest saadav sissetulek oli LGBT-inimestel kõige tavalisem sissetulekuallikas (46 %).

Täiskasvanud vastajad, kellel on alla 18-aastased lapsed või vanemad lapsed, kellel ei ole oma sissetulekut, kasutasid rohkem muid sotsiaaltoetusi (35 %), lastetoetusi/elatusraha (26 %) ja majutuse eest tasumiseks makstavaid sotsiaaltoetusi (26 %). Samuti said nad suurema tõenäosusega toetust oma perekonnalt/partnerilt Ukrainas (25 %).

TABEL 6. VASTAJATE SISSETULEKUALLIKAD IGAPÄEVASTE KULUDE KATTEKS VASTUVÕTVAS RIIGIS, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Sissetulekuallikas	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Muud sotsiaalkindlustushüvitised	32	8	41	52	24	9	15	21	20	28	32
Sissetulek tööst praeguses riigis (sh kaugtöö)	28	28	35	12	38	24	35	24	39	25	41
Säästud	25	37	26	11	18	35	24	39	31	37	34
Sotsiaaltoetused majutuseks (üüritoetus)	24	2	15	58	22	8	6	9	8	27	27
Ukrainas asuva perekonna/partneri toetus	21	28	24	5	18	28	25	36	28	31	31
Lastetoetus või elatusraha	15	6	7	9	18	6	10	9	26	11	9
Pensionid	13	26	13	6	20	13	12	17	17	19	18
Laenatud raha	8	8	10	5	6	14	7	15	8	7	7
Muu	6	8	6	4	8	12	16	14	6	7	5
Tulu investeringutest või kinnisvarast	1	2	1	1	1	3	1	2	0	1	2

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

6.2. TOIMETULEK

Keskmiselt teatas pool vähemalt 16-aastastest vastajatest, et nende leibkond tuleb toime mõningate või suurte raskustega (47 %). Kahel kolmandikul leibkondadest Hispaanias (67 %) ja Itaalias (66 %) oli toimetulek raske. Saksamaal oli selles olukorras ainult üks kolmandik (36 %).

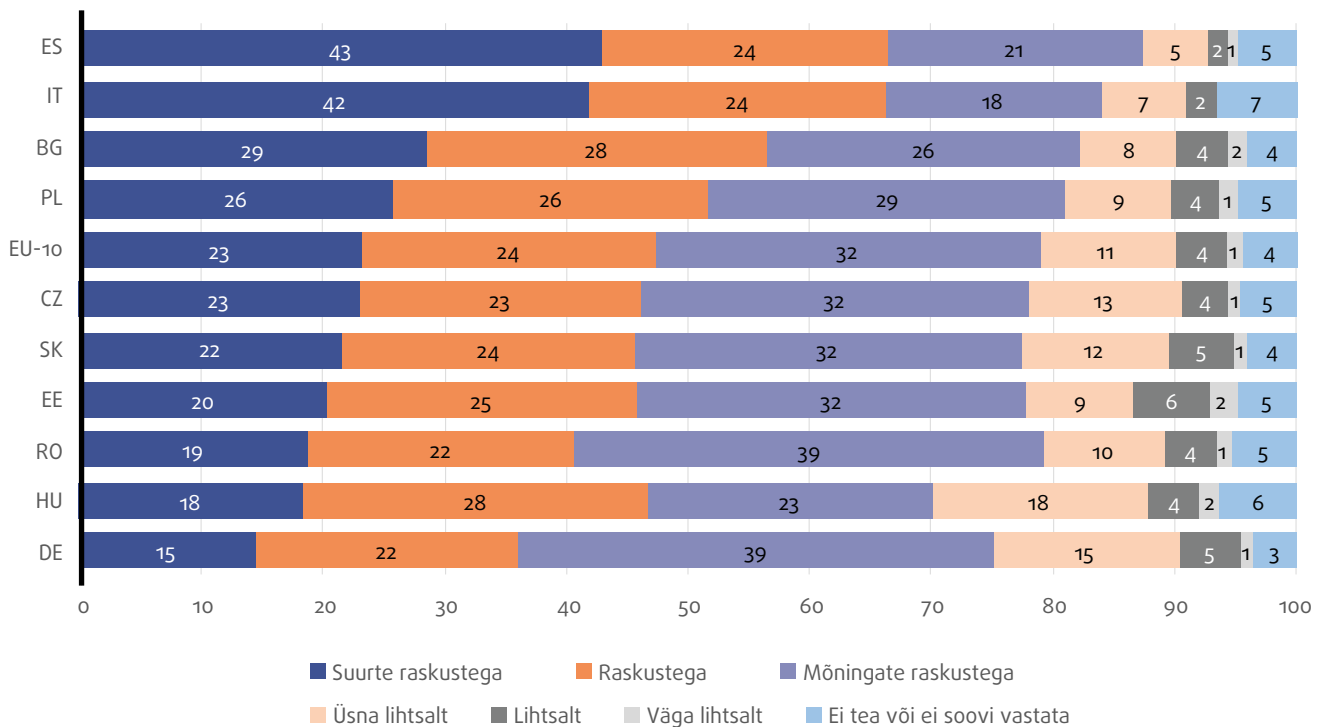
Keskmiselt oli vastajatel, kellel on igapäevategevustes piiranguid, toimetulekuraskusi rohkem (57 %) kui piiranguteta vastajatel (41 %).

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta (n = 13 617); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kuidas maksab teie leibkond igapäevaste kulude eest riigis, kus viibite? Mõelge kõigi leibkonnaliikmete sissetulekule ja valige kõik sobivad variandid.“ (Income).

„Saabusime 13. märtsil ja saime esimesed sotsiaaltoetused 9. mail. Saksamaal toimetulemiseks korjasime prügikastidest plastpudeleid ja viisime need supermarketis automaati, et osta lastele toitu.“
(Saksamaa, naine, 35)

JOONIS 17. VASTAJA TOIMETULEKUVÕIME VASTUVÕTVAS RIIGIS, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 13 507); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Mõeldes oma leibkonna kogusissetulekule teie praeguses riigis, kas te tulete toime?“ (SI06).

„Olen üllatunud, kui palju on nad meie, ukrainlaste, eest alates sõja algusest hoolitsenud, meid aidanud ja toetanud.“
(Rumeenia, naine, 31)

6.3. ABI VASTUVÕTVAS RIIGIS

Täiskasvanud vastajatelt küsiti, kas neil on praeguses riigis pangakonto. Peaaegu neli viiendikku vastajatest (78 %) vastasid „jah“ ja peaaegu viiendik (19 %) „ei“. Ülejäänud 3 % ei teadnud või ei soovinud vastata.

Uuringus küsiti vastajatelt, kes on neid abistanud alates nende saabumisest vastuvõtvasse riiki. Keskmiselt 56 % teatas, et ametiasutused olid neid aidanud. Samas oli see osakaal väiksem Itaalias, Ungaris ja Rumeenias. Ungaris ja Rumeenias nimetati abi andjatena kõige sagedamini vabatahtlike organisatsioone (Ungaris 45 %, Rumeenias 59 %).

Üldiselt oli kolmandik vastajaid (34 %) saanud abi vastuvõtjariigi tavakodanikelt, keda nad varem ei teadnud. Etnilise vähemuse taustaga vastajate seas oli vähem neid, kes ütlesid, et on saanud abi vastuvõtva riigi ametiasutustelt (47 %), kui muu taustaga vastajate seas (57 %). Rohkem oli siiski neid, kes ütlesid, et on saanud abi vabatahtlikelt organisatsioonidelt (vastavalt 42 % ja 33 %) ja tavakodanikelt (40 % ja 34 %).

Vastajad, kes määratlesid ennast LGBT-isikutena, said sugulastelt, sõpradelt ja tuttavatelt suurema tõenäosusega abi kui muud vastajad (vastavalt 52 % ja 35 %). Samuti olid nad suurema tõenäosusega saanud abi tavakodanikelt (vastavalt 46 % ja 34 %). Lastega täiskasvanud mainisid, et saavad tavakodanikelt abi, sagedamini kui lasteta täiskasvanud (vastavalt 40 % ja 26 %).

TABEL 7. VASTAJATE ABISTAJAD VASTUVÖTVAS RIIGIS, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Abistaja	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Praeguse elukohariigi ametiasutused	56	48	62	73	66	31	24	46	49	34	52
Sugulased, sõbrad ja tuttavad	35	31	38	31	39	38	33	50	36	25	38
Praeguse elukohariigi tavakodanikud, keda vastaja varem ei tundnud	34	19	32	39	29	25	24	24	33	38	43
Vabatahtlikud ühingud	32	38	29	30	30	30	45	27	33	59	49
Kirik või usuühingud	14	8	8	14	5	15	22	29	12	33	17
Sihtasutused, asutused, ettevõtted	13	12	6	6	5	12	23	10	20	35	18
Ei ole saanud abi	7	13	6	3	6	16	9	8	8	3	6
Ukraina riigiasutused	3	5	4	2	3	2	3	1	3	5	6

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

6.4. EBAÕIGLASE KOHTLEMISE TAJUMINE

Vastajatelt küsiti, kui tihti nad tunnevad, et neid koheldakse vastuvõtvast liikmesriigis ebaõiglaselt, sest nad on pärit Ukrainast.

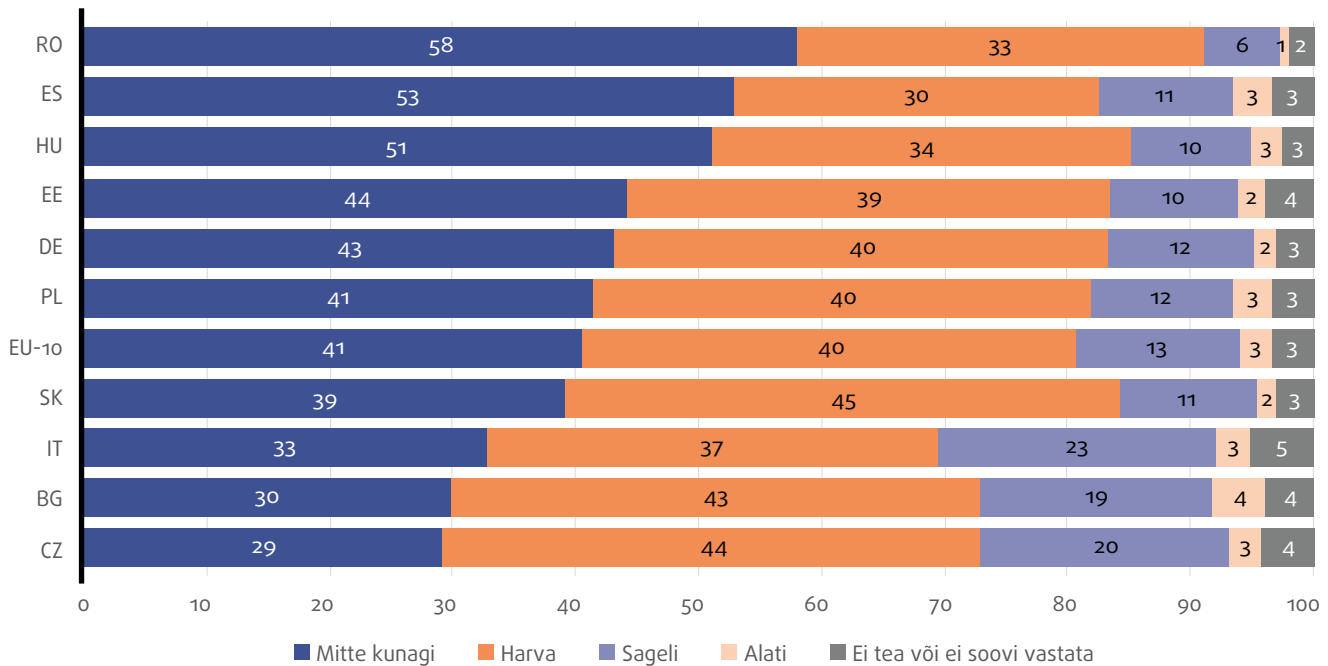
Uuringus osalenud liikmesriikides kokku ütles rohkem kui 8 vastajat 10st (81 %), et neid ei ole Ukraina päritolu tõttu ebaõiglaselt koheldud kunagi või on koheldud harva (joonis 18). Nende inimeste osakaal, kes ütlesid, et neid koheldi millalgi ebaõiglaselt, oli väikseim Rumeenias (40 %), Hispaanias (44 %) ja Ungaris (46 %). Keskmiselt 16 % vastajatest tundis, et neid koheldakse ebaõiglaselt sageli või alati. See osakaal oli suurem Itaalias (26 %), Bulgaarias (23 %) ja Tšehhis (23 %).

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 18-aastaste vastajate kohta (n = 13 477); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kes on teid abistanud alates sellest, kui saabusite praegusesse riiki? Valige kõik sobivad variandid.“ (Assist).

Joonis 18. KUIDAS VASTAJAD TAJUVAD EBAÕIGLAST KOHTLEMIST VASTUVÕTVAS RIIGIS, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲
Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vastajate kohta (n = 13 646); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kui tihti olete tundnud riigis, kus praegu viibite, et teid koheldakse ebaõiglaselt, sest olete tulnud Ukrainast?“ (DifTreat).

6.5. LAPSED, KEDA ON UKRAINA PÄRITOLU TÕTTU KOHELDUD EBAÕIGLASELT

Nende vastajate osakaal, kes leidsid, et neid on koheldud ebaõiglaselt Ukraina päritolu tõttu, oli suurem 16–17-aastaste (70 %) kui 12–15-aastaste laste seas (47 %).

„Tšehhide seas suhtuvad vaid vähesed ukrainlastesse negatiivselt, kuid kahjuks on rohkem ukrainlasi, kes suhtuvad oma rahvasse halvasti.“
(Tšehhi, naine, 31)

Lõppmärkus

¹ Euroopa Komisjon (2022), *Rände- ja varjupaigaküsimuste aruanne*, COM(2022) 740 final, Brüssel, 6. oktoober 2022.

7

TERVISHOID

- ★ Peaaegu kolmandik vastajatest hindab oma tervist heaks või väga heaks. Keskmiselt hindavad lapsed oma tervist paremaks kui täiskasvanud.
- ★ Üle poolel vastajatest on pikaajaline haigus või terviseprobleem.
- ★ Peaaegu pool vähemalt 16-aastastest vastajatest mainisid kõige sagedamate probleemidena tervishoiuteenuste saamisel keeleraskusi ja peaaegu kolmandik varianti „ei tea, kuhu minna või kelle poole pöörduda“.
- ★ Peaaegu pool vastajatest on alates saabumisest vastuvõtvasse riiki olnud sageli või alati kurb või depressioonis.
- ★ Ligi kaks kolmandikku vastajatest on tuleviku suhtes optimistlikud. Ligikaudu kolmandik vastajatest tunneb, et on vastuvõtvast riigis kogukonna liige.

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikkel 13

„2. Liikmesriigid sätestavad ajutist kaitset saavate isikute jaoks vajaliku abi [...] ning meditsiinilise abi. Ilma et see piiraks lõike 4 kohaldamist, hõlmab meditsiinilise abi osas vajalik abi vähemalt vältimatut abi ja vajalikku haiguste ravi.

[---]

4. Liikmesriigid annavad vajalikku meditsiinilist ja muud abi ajutist kaitset saavatele erivajadustega isikutele, näiteks saatjata alaealistele või piinamise, vägistamise või muu raske psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla ohvritele.“

7.1. JUURDEPÄÄS TERVISHOIUTEENUSTELE

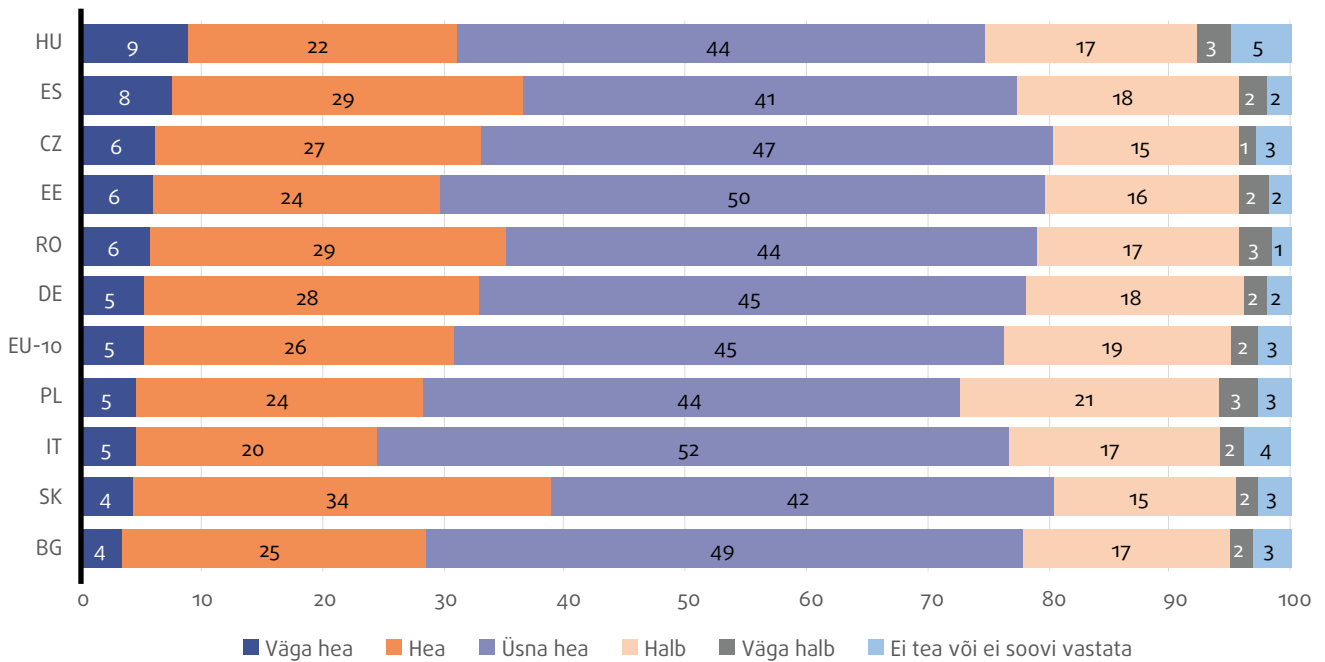
Harta artikli 35 kohaselt on igaühel õigus ennetavale tervishoiule ning ravile siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud tingimustel. Komisjon soovib liikmesriikidel tagada ulatuslik juurdepääs haigushüvitistele ja siduda Ukrainas toimuva sõjalise konfliktiga eest põgenejad vastuvõtva riigi riiklike tervishoiusüsteemidega.¹

Vastajal paluti hinnata, kas tema tervis on väga hea, hea, üsna hea, halb või väga halb. Keskmiselt pidas enamik vastajaid oma seisundit üsna heaks (45 %). Peaaegu kolmandik vastajatest (31 %) hindas oma tervist heaks või väga heaks (**joonis 19**).

Mehed hindasid oma tervist rohkem väga heaks või heaks (39 %) kui naised (28 %).

Ainult 7 % vähemalt 65-aastastest vastajatest hindas oma tervist heaks või väga heaks. Sama teatasid 63 % 12–15-aastastest ja 50 % 16–17-aastastest vastajatest.

JONIS 19. VASTAJATE SUBJEKTIIVNE HINNANG OMA TERVISELE, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Keskmiselt veidi üle poole vastajatest (52 %) ütles, et neil on pikaajaline haigus või terviseprobleem.

Uuringus küsiti vastajatelt nende kogemuste kohta tervishoiuteenuste kasutamisel või nende teenuste kasutamise katsetel vastuvõtvastavas riigis.

Peaaegu pool vastajatest (47 %) ütles, et neil on keeleprobleeme. See oli kõige sagedam probleem kõigis riikides peale Eesti. Eestis oli peamine probleem teadmatus, kuhu minna või kelle poole pöörduda (tabel 8).

Üldiselt ei teadnud peaaegu kolmandik vastajatest (30 %) tervishoiuteenuste otsimisel, kuhu minna või kelle poole pöörduda. Peaaegu viiendik vastajatest (18 %) arvas, et neil ei ole tervisekindlustust.

Etnilise vähemuse taustaga vastajad mainisid harvem probleemina seda, et ei tea, kuhu minna või kelle poole pöörduda, kui muu taustaga vastajad (vastavalt 20 % ja 31 %). Samas oli see probleem LGBT-vastajatele sagedamini kui teistele vastajatele (vastavalt 45 % ja 30 %).

Märkused

^a Väärtused on kõigi vastajate kohta (n = 13 577); kaalutud tulemused.

^b Küsimus: „Kuidas hindate üldiselt oma tervist?“ (DHE01).

„Elan koos puudega abikaasaga väikeses mereäärse linnas. Linnas ei ole meditsiiniastutust, lähim haigla on väga kaugel ning me ei tea, kuhu ja kelle poole meditsiinilise abi saamiseks pöörduda.“
(Bulgaaria, naine, 70)

TABEL 8. VASTAJATE TAKISTUSED JUURDEPÄÄSUL TERVISHOIUETEENUSTELE VASTUVÕTVAS RIIGIS, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Takistused	EU-10	BG	CZ	DE	EE	ES	HU	IT	PL	RO	SK
Keeleprobleemid	47	34	49	58	17	58	42	43	39	48	45
Ei teadnud, kuhu minna / kelle poole pöörduda	30	31	31	35	19	16	23	30	28	30	36
Ei ole / ei olnud tervisekindlustust	18	24	3	23	15	9	21	16	19	28	28
Ei saanud endale lubada tervishoiuteenust	13	17	6	9	13	10	14	20	18	17	19
Koheldi ebaõiglaselt, sest on välismaalane	7	11	10	8	5	6	3	5	5	2	9
Ravi andmisest keelduti	6	4	10	7	5	4	5	7	3	2	7
Muud takistused	12	12	18	12	13	16	7	12	11	7	11
Ei proovinud kasutada ühtki tervishoiuteenust	19	24	21	16	19	16	24	16	19	22	21

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta (n = 13 226); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas olete alates saabumisest praegusesse riiki kogenud tervishoiuteenuste kasutamisel või neid kasutada püüdes mis tahes järgmist probleemi?“ (HeaBarr).

7.2. EMOTSIONAALNE HEAOLU

Sõja eest põgenemine ja uude riiki saabumine mõjutab emotsionaalset heaolu (**joonis 20**). Kokku teatas peaaegu neli viiendikku vastajatest (79 %), et on alates vastuvõtvasse riiki saabumisest alati või sageli suutnud **mõelda selgelt**. End LGBT-inimestena määratlevad vastajad arvasid seda harvem (66 %).

Kaks kolmandikku vastajatest (67 %) mainis, et nad **tulevad probleemidega hästi toime** alati või sageli. LGBT-vastajatest oli nii arvanuid vähem (55 %).

Ligi kaks kolmandikku vastajatest (62 %) olid alati või sageli **tuleviku suhtes optimistlikud**. LGBT-vastajatest oli nii arvanuid vähem (53 %). Samas oli etnilise vähemuse taustaga vastajate seas nii arvanuid rohkem (79 %). Lastega vastajad olid optimistlikumad kui lasteta vastajad (vastavalt 67 % ja 57 %).

Ligikaudu kolmandik vastajatest (34 %) **tundis end kogukonna liikmena**. Sama arvas rohkem vähemalt 65-aastasi (46 %) ja etnilise vähemuse taustaga vastajaid (45 %). LGBT-vastanute seas oli nii arvanuid siiski vähem (25 %).

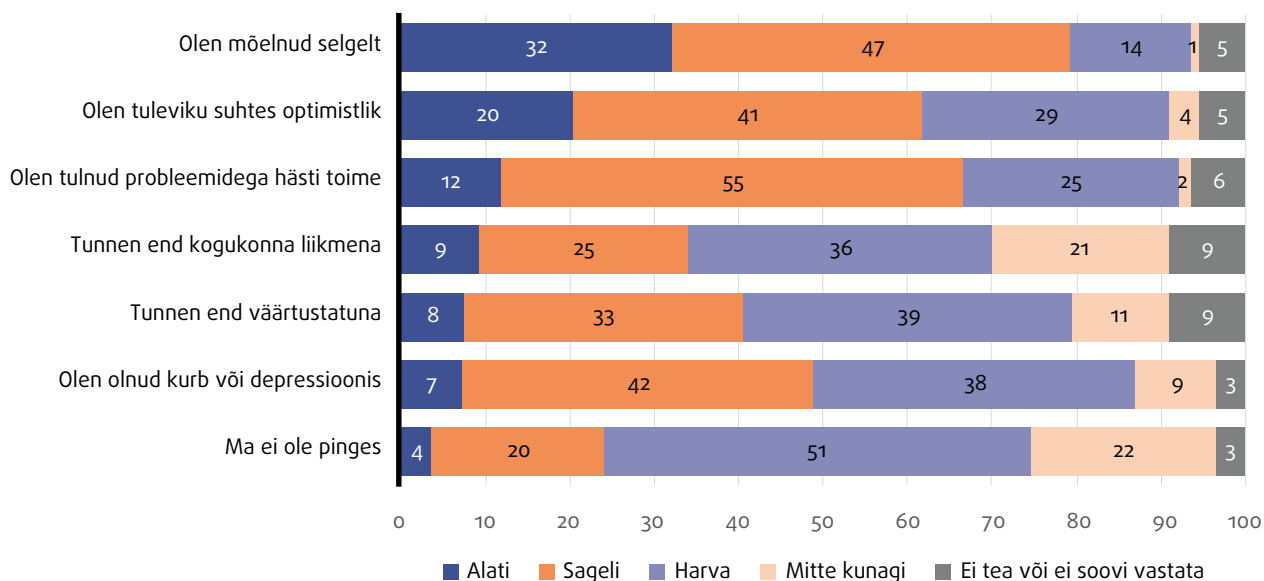
Veidi üle kahe viiendiku vastajatest (41 %) **tundis end väärtustatuna** alati või sageli. See osakaal oli väiksem tegevuspiirangutega vastajate (35 %) ning LGBT-inimeste seas (33 %).

Üldiselt tundis veidi alla veerandi (24 %) vastajatest alati või sageli, et nad **ei ole pinges**. Sarnane osa vastajatest (22 %) ei tundnud seda kunagi. Naisvastajad tundsid alati või sageli, et nad ei ole pinges, vähem kui meesvastajad (vastavalt 21 % ja 31 %). Lastega vastajad tundsid alati või sageli, et nad ei ole pinges, vähem tõenäoliselt kui lasteta vastajad (18 % ja 29 %).

Peaaegu pool vastajatest (49 %) on alates vastuvõtvasse riiki saabumisest olnud alati või sageli **kurb või depressioonis**. See osakaal oli palju suurem LGBT-vastajate seas (77 %) ja väiksem vähemalt 65-aastaste vastajate seas (41 %). Erinevusi võib täheldada ka naiste (54 %) ja meeste (35 %) vahel ning nende vastajate, kelle igapäevane tegevus on terviseprobleemide tõttu piiratud (58 %), ja muude vastajate vahel (44 %).

„Nüüd on kõik suhteliselt hästi, kuid ma ei suuda toime tulla murede, õudusunenägude ja ärevusega. Tahan koju.“
(Poola, naine, 19)

JOONIS 20. VASTAJATE TUNDED ALATES VASTUVÕTVASSE RIIKI SAABUMISEST (%)^{a,b}

Allikas FRA, Ukraina uuring 2022

7.3. LASTE TERVIS JA HEAOLU

Peaaegu kaks kolmandikku noorematest lastest (12–15 a, 63 %) ja 50 % 16–17-aastastest lastest peavad oma tervist heaks või väga heaks. Kokku teatas 25 % noorematest lastest (12–15 a) ja peaaegu kolmandik 16–17-aastasi lapsi (30 %) pikaajalisest haigusest või terviseprobleemidest.

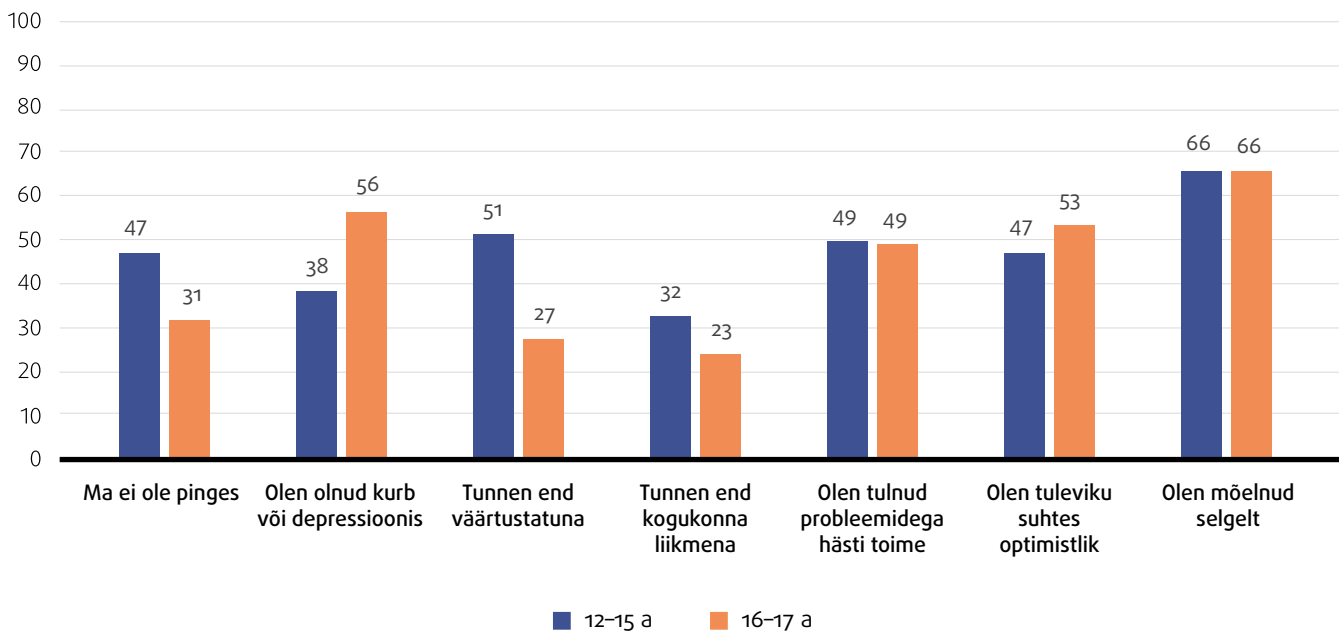
Seoses küsimustega tunnete kohta alates vastuvõtvasse riiki saabumisest täheldati enamikes selle küsimusega hõlmatud valdkondades nooremate laste (12–15 a) ja 16–17-aastaste laste vahel erinevusi (joonis 21).

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta, EL 10 (ülalt alla: n = 13 244; n = 13 245; n = 13 244; n = 13 243; n = 13 243; n = 13 242; n = 13 244); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Märkige iga väite kohta, kui sageli olete seda tundnud alates praegusesse riiki saabumisest.“ (Feel).

JOONIS 21. LASTE EMOTSIONAALSED SEISUNDID ALATES VASTUVÕTVASSE RIIKI SAABUMISEST, VANUSERÜHMADE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

- ^a Väärtused on 12-17-aastaste vastajate kohta, EL 10 (12-15 a, n = 181; 16-17 a, n = 136); kaalutud tulemused.
- ^b Joonisel on nende vastajate osakaal, kes vastasid küsimusele „Märkige iga väite kohta, kui sageli olete seda tundnud alates praegusesse riiki saabumisest“ variandiga „alati“ või „sageli“. (Feel).

„Tunnen puudust sellest, et ma ei saa suhelda eakaaslastega. Ma ei räägi kohalikku keelt ja ei leia spordiklubi, kus treenida. Ukrainas olin oma lemmikspordiga tegelenud 9 aastat, kuid mul ei ole siin sellist võimalust. Mul on väga raske õppida e-õppes, ma ei saa kõigest aru ja mul ei ole õpikuid. Tunnen puudust sugulastest, kes jäid Ukrainasse. Tahan koju Ukrainasse! Väga!!!“
(Rumeenia, poiss, 16)

Lõppmärkus

- ¹ Euroopa Komisjon (2022), „*Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa ettevalmistamine vajaduste katmiseks*“, COM(2022) 131 final, Brüssel, 23. märts 2022.

8

VÄGIVALLAKOGEMUSED JA JUURDEPÄÄS ERIABILE

- ★ Suur osa Ukrainast põgenenud inimestest on kogenud traumaatilisi kogemusi, eelkõige Ukrainas.
- ★ ELis toimunud juhtumitest ei ole enamasti teatatud.
- ★ Alates vastuvõtvasse riiki saabumisest on 3 vähemalt 16-aastast vastajat 10st (kes on kogenud küsitluses loetletud mis tahes vahejuhtumit) otsinud meditsiinilist või psühholoogilist abi. Ligikaudu veerand neist, kes otsisid meditsiinilist või psühholoogilist tuge, ei saanud seda.
- ★ Ligikaudu poolel noorematest lastest (12–15 a) on une- ja/või kontsentreerumisraskusi. Sarnane osa tunneb ebakindlust või haavatavust.

8.1. TRAUMAATILISED KOGEMUSED UKRAINAS

Paljudel Ukrainas toimuva sõjalise konflikti eest põgenejatel on olnud traumaatilisi kogemusi. Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt nende kogemuste kohta Ukrainas alates konflikti algusest 2022. aasta veebruaris. Need hõlmasid selliseid vahejuhtumeid nagu tulistamise, pommitamise või raketirünnakute või nende ohu kogemine või varjumine keldrites ja varjendites. Ukrainas proovisid nad ka teatud väljenditega tuvastada Vene sõdureid, spioone ja sabotööre. Olulise häälduskatsena kasutati näiteks sõna „paljanitsja“.

Peaaegu kaks kolmandikku vähemalt 16-aastastest vastajatest (63 %) olid Ukrainas kogunud tulistamise, pommitamise või raketirünnakute ohtu (joonis 22). Üle poole on kogunud tulistamist, pommitamist või raketirünnakuid (52 %). Peaaegu sama paljud pidid varjuma keldrites, varjendites või sarnastes kohtades (50 %).

Peaaegu 4 vastajat 10st (39 %) mainis, et koges teekonnal Ukrainast välja suuri raskusi, muu hulgas hirmu ning toidu või vee, une või hügieeni puudumist. Mehed teatasid vahejuhtumite kogemisest tõenäolisemalt kui naised. Näiteks teatasid nad suurema tõenäosusega tervisekahjustusega ähvardamisest, alandamisest või hirmutamist, kokkupuudetest korruptsiooni või väljapressimisega, füüsilisest rünnakust, röövimisest, vargusest või pettusest ning vangistusest või kinnipidamisest.

Vägistamise või vägistamiskatse kogemus

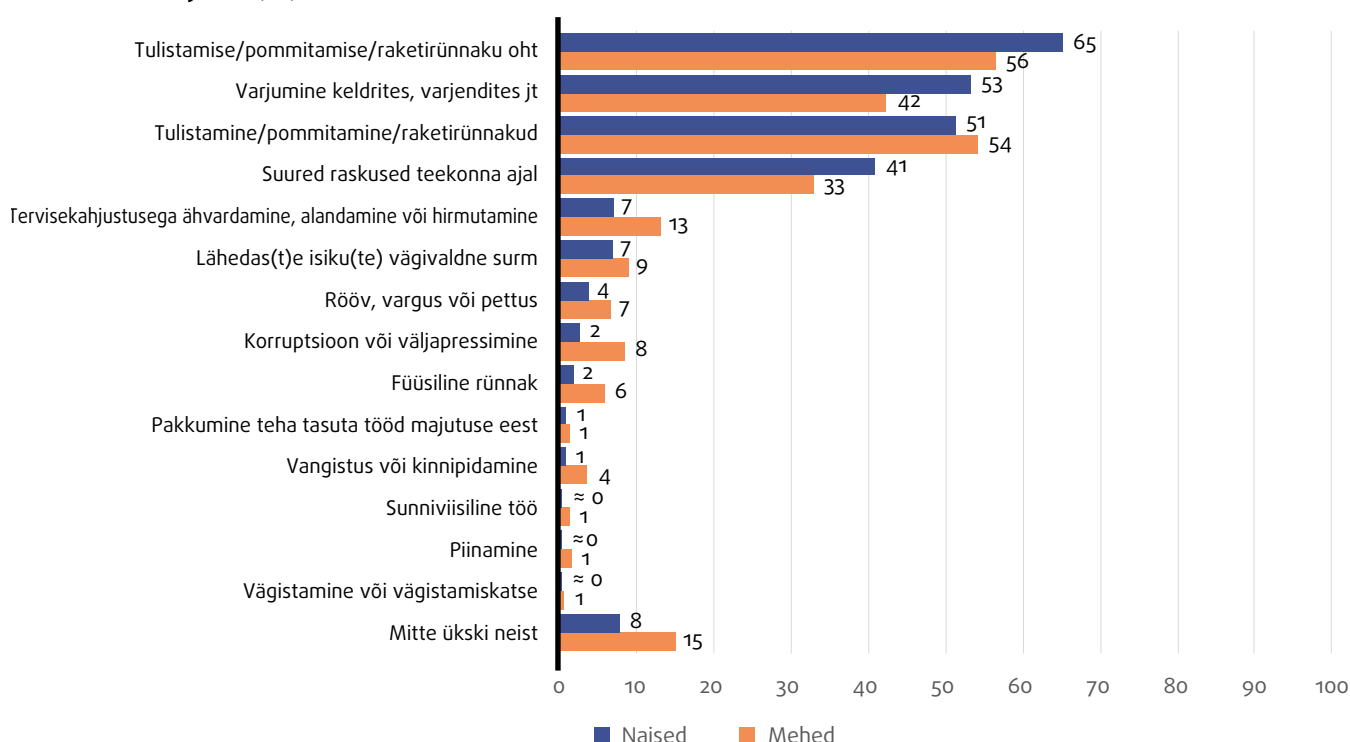
Vastajatelt küsiti, kas nad olid kogunud vägistamist või vägistamiskatset. Kaalumata valimis mainisid 21 naist (0,18 %) ja 8 meest (0,70 %), et olid kogunud vägistamist või vägistamiskatset Ukrainas.

Neid tulemusi tuleb tõlgendada ettevaatlikult. Veebiküsitlus ei saa täielikult kajastada väga isiklike ja äärmiselt häirivaid kogemusi. FRA kaalutleb naistevastase vägivalda vastases võitluses alternatiivsete andmekogumismeetodite kasutamist, et uurida neid kogemusi täiendavalt.

Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, EL 10 (naised, n = 11 701; mehed, n = 1140); kaalutud tulemused.
- ^b Jooniselt puuduvad kategooriad „Seksuaalne ahistamine“ või „Seksuaalteenuste küsimine“, sest nende esinemissagedus oli meestel ja naistel 0 %.
- ^c Küsimus: „Järgmised küsimused viitavad teie isiklikele kogemustele Ukrainas alates sõja algusest 2022. aasta veebruaris. Kas kogesite mis tahes järgmist olukorda? Valige kõik sobivad variandid.“ (VioUA).
- ^d Vastajad võisid valida mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %.

JOONIS 22. JUHTUMID, MIDA VASTAJAD ON KOGENUD UKRAINAS ALATES KONFLIKTI ALGUSEST 2022. AASTA VEEBRUARIS, SOO JÄRGI (%)^{a,b,c,d}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

„Elan Poolas ja siin on palju häid inimesi, kes on valmis abistama. Kuid ma olen kohanud ka paljusid, kes vihkavad ja põlgavad ukrainlasi ning arvavad, et meie oleme süüdi inflatsioonis ja hinnatõus. Paaril korral on inimesed teada saades, et olen ukrainlane, hakanud mind mõnitama, alandama ja solvama, Poola mehed on teinud mulle ka siivutuid pakkumisi.“

(Poola, naine, 39)

Õigusinfo nurk

Kuriteoohvrite õiguste direktiiv*

Artikkel 8 – õigus ohvriabiteenustele

„1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvritel on vastavalt nende vajadustele enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja asjakohase ajavahemiku jooksul pärast seda juurdepääs tasuta konfidentsiaalsetele ohvriabiteenustele.“

Inimkaubanduse tõkestamise direktiiv (2011/36/EL)**

Artikkel 18 – ennetusmeetmed

„2. Liikmesriigid võtavad teadlikkuse suurendamise ja inimeste, eelkõige laste, inimkaubanduse ohvriks langemise ohu vähendamise eesmärgil asjakohaseid meetmeid, sealhulgas interneti vahendusel, nagu näiteks teavituse- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniad ning teadus- ja haridusprogrammid, mida vajaduse korral korraldatakse koostöös asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega ja teiste sidusrühmadega.“

* Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK, ELT 2012 L 315.

** Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, ELT 2011 L 101.

8.2. LASTE TRAUMAATILISED KOGEMUSED

16–17-aastaste laste kogemused olid sarnased täiskasvanute omadega. Samas olid lapsed suurema tõenäosusega kogenud tulistamise, pommitamise või raketirünnakute ohtu (74 %), varjumist keldrites, varjendites või muudes sarnastes kohtades (58 %) ning suuri raskusi teekonna ajal, näiteks hirmu, samuti toidu või vee, une või hügieeni puudumist (51 %).

8.3. VAHEJUHTUMID ELIS

Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt mis tahes vahejuhtumite kohta, mida nad on kogenud pärast ELi sisenemist. Vahejuhtumite loetelu sarnanes loeteluga, mis oli Ukrainas kogetud traumaatiliste vahejuhtumite küsimuses (vt **joonis 22**). Samas ei olnud selles variante „Tulistamine/pommitamine/raketirünnakud“, „Tulistamise/pommitamise/raketirünnaku oht“ ja „Ühe või mitme lähedase isiku vägivaldne surm“.

Keskmiselt kolm neljandikku (75 %) ei olnud kogenud ühtki vahejuhtumit. Kokku 14 % mainis hirmu või toidu või vee, une või hügieeni puudumist; 6 % rääkis tervisekahjustusega ähvardamisest, alandamisest või hirmutamist ning 3 % mainis kuritegusid, näiteks röövimist, vargust või pettust.

Etnilise või usulise vähemuse taustaga vastajad mainisid tõenäolisemalt negatiivseid kogemusi ELis kui muud vastajad. Näiteks LGBT-vastajad (23 %), juutidest vastajad (22 %) ja etnilise vähemuse taustaga vastajad (22 %) mainisid sagedamini suuri raskusi. Kokku 16 % LGBT-vastajatest, 14 % juutidest vastajatest ja 11 % etnilise vähemuse taustaga vastajatest mainisid tervisekahjustusega ähvardamist, alandamist või hirmutamist. Need vastajad olid ka suurema tõenäosusega kogenud füüsilisi rünnakuid, relvadega või ilma (7 %).

8.3.1. Vahejuhtumist teatamine

Vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kes olid kogenud ELis mis tahes vahejuhtumit, v.a suured raskused teekonna ajal, küsiti, kas nad olid teatanud sellest politseile või muule ametiasutusele või organisatsioonile.

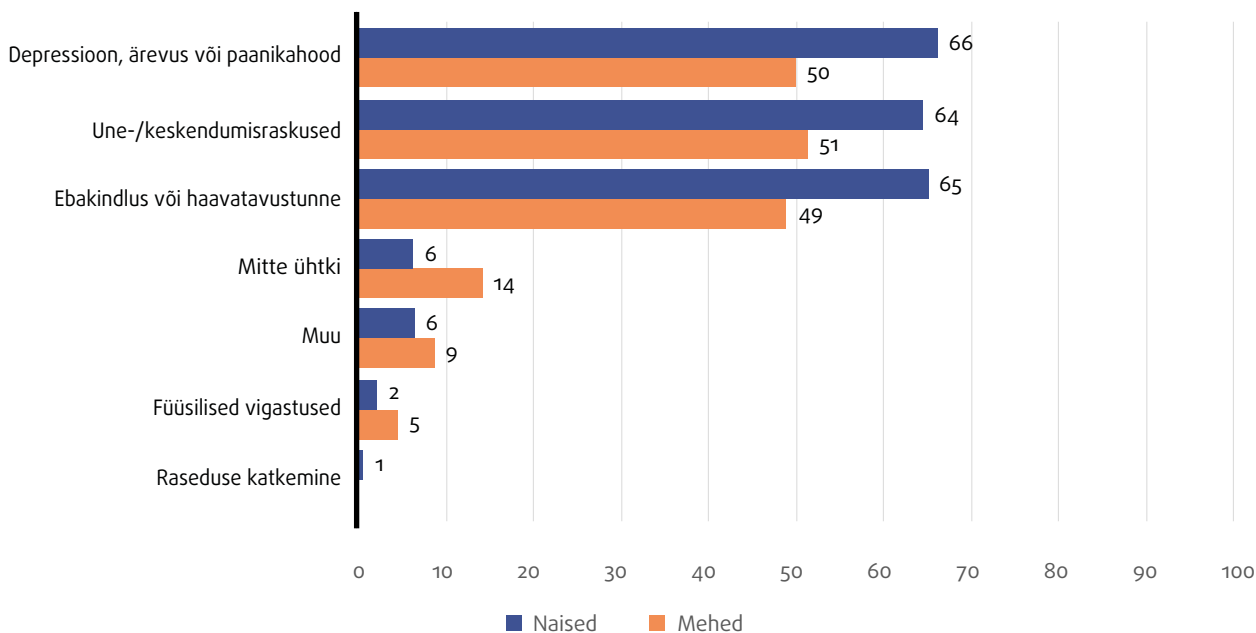
Enamikust vahejuhtumitest (71 %), mis olid toimunud ELis vähemalt 16-aastaste vastajatega, ei teatatud kellelegi. Ainult 16 % vahejuhtumitest teatati politseile või muudele ametiasutustele ja 12 % tuge pakkuvale organisatsioonile.

8.3.2. Mõju heaolule

Traumeerivad kogemused võivad avaldada pikaajalist mõju vaimsele heaolule ja tervisele. Nendelt vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kes on alates sõja algusest kogenud mis tahes loetletud vahejuhtumit, küsiti, kas sellel on olnud tagajärgi (**joonis 23**).

Peaaegu kaks kolmandikku vastajatest ütlesid, et on kogenud depressiooni, ärevust või paanikahooget (62 %), une- ja/või keskendumisraskusi (61 %) või ebakindlust või haavatavustunnet (61 %). Naistel esines neid probleeme sagedamini kui meestel. Mehed mainisid füüsilisi vigastusi sagedamini kui naised (vastavalt 5 % ja 2 %). Ainult 6 % naistest ja 14 % meestest ütles, et neil ei ole esinenud tagajärgi.

JOONIS 23. VASTAJATE ALATES SÕJALISE KONFLIKTI ALGUSEST UKRAINAS MUJAL KOGETUD VAHEJUHTUMITE TAGAJÄRJED, SOO JÄRGI (%)^{a,b,c,d}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Võrreldes muude kui LGBT-vastajatega kogesid ennast LGBT-inimestena määratlenud vastajad ebaproportsionaalselt palju depressiooni, ärevust või paanikahooget (vastavalt 80 % ja 62 %), une- ja/või keskendumisraskusi (vastavalt 78 % ja 60 %) ning ebakindlust või haavatavust (vastavalt 81 % ja 60 %). Üle 14 % etnilise vähemuse taustaga vastajatest oli saanud füüsilisi vigastusi, muu taustaga vastajatest alla 3 %.

Vähemalt 65-aastased vastajad kogesid vähem tõenäoliselt depressiooni, ärevust või paanikahooget (46 %; 18–64-aastased ja 16–17-aastased 64 %). Nad kogesid vähem tõenäoliselt une- ja/või keskendumisraskusi (50 %; 18–64-aastased 63 % ja 16–17-aastased 54 %). Samuti esines neil vähem tõenäoliselt ebakindlust ja haavatavustunnet (41 %; 18–64-aastastel 64 % ja 16–17-aastastel 60 %).

▲
Märkused

- ^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kes on alates sõjalise konflikt algusest Ukrainas kogunud mis tahes vahejuhtumit, EL 10 (n = 11 189); kaalutud tulemused.
- ^b Joonisel puuduvad vastusekategoriad „Ei soovi vastata“ ja „Ei tea“.
- ^c Küsimus: „Kas teil on esinenud või esineb praegu alates sõja algusest 2022. aasta veebruaris kogetud vahejuhtumite tagajärjel mis tahes järgmine probleem?“ (VioCons).
- ^d Vastajad võisid valida mitu vastust, seega võib kogusumma ületada 100 %.

Õigusinfo nurk

Ajutise kaitse direktiiv

Artikli 13 lõige 4:

„Liikmesriigid annavad vajalikku meditsiinilist ja muud abi ajutist kaitset saavatele erivajadustega isikutele, näiteks saatjata alaealistele või piinamise, vägistamise või muu raske psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalga ohvritele.“

„Vene väed hävitasid mu linna, mu korteri, mu tuleviku, mu unistused ja vaimse tasakaalu. Sain haavata kaks korda. Mõtlen sageli enesetapule. Ma ei usu tulevikku. Kardan midagi osta. Mul on täiesti ükskõik, alates sõja algusest ei tee midagi mulle enam rõõmu.“
(Eesti, mees, 33)

“Kannatasime Ukrainas koos kolme lapsega palju: pommitamine, varjumine keldris, ilma gaasi, vee ja elektrita, sest Vene väed pommitasid elektriliine, raske evakueerumine Vene vägede suurtükiväe all, läbi Vene vägede pandud miinivälja.”
(Spain, woman, 34)

8.3.3. Meditsiiniline või psühholoogiline abi

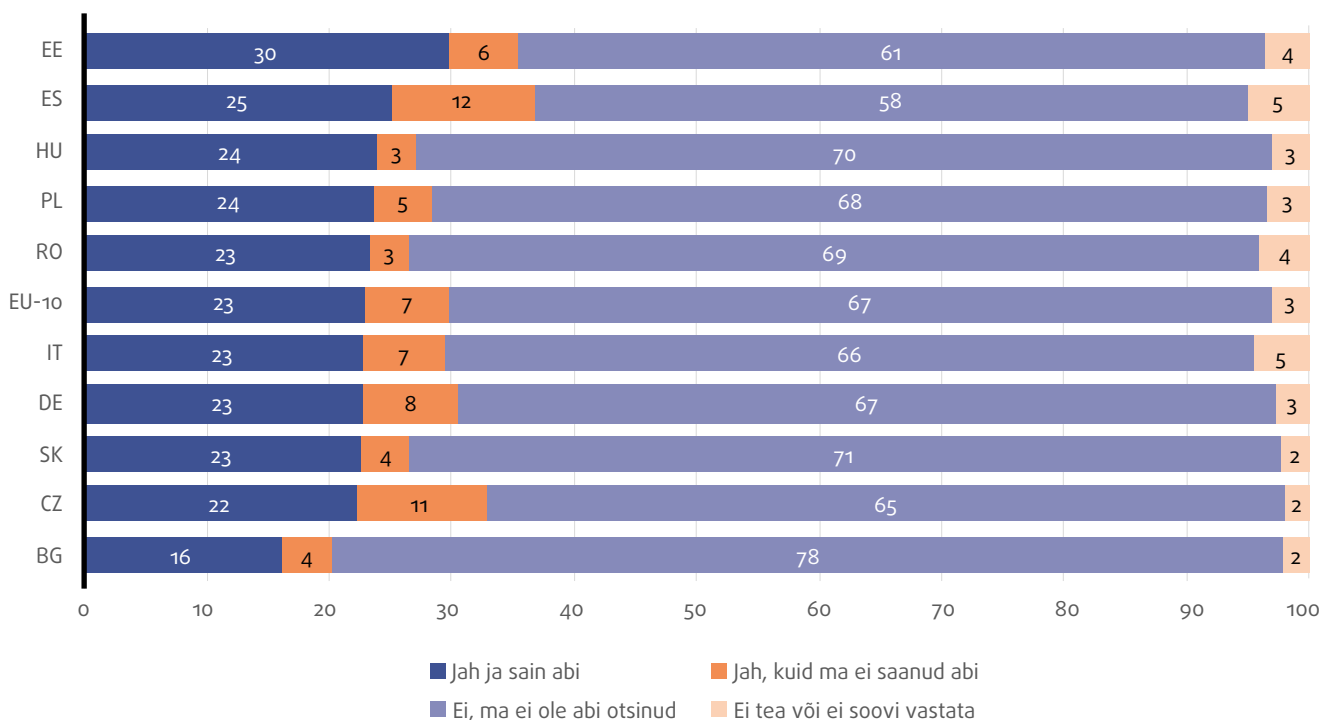
Uuringus küsiti vähemalt 16-aastastelt vastajatelt, kas nad on alates vastuvõtvasse riiki saabumisest otsinud meditsiinilist või psühholoogilist abi. Kokku oli abi otsinud 30 % vastajatest (joonis 24) ja üle kolmveerandi (78 %) oli seda saanud.

Riikide vahel on siiski märkimisväärseid erinevusi. Näiteks oli meditsiinilist või psühholoogilist tuge saanud isikute osakaal väiksem Tšehhis (68 %) ja Hispaanias (69 %). Seevastu Rumeenias ja Ungaris oli see osakaal palju suurem (mõlemad 88 %).

Noorte vastajate seas oli vähe neid, kes olid küsinud meditsiinilist või psühholoogilist abi (16–17-aastastest 11 %; 18–64-aastastest 29 %; vähemalt 65-aastastest 49 %). Veel vähem neist teatas abi saamisest (16–17-aastastest 46 %; 18–64-aastastest 77 %; vähemalt 65-aastastest 85 %).

Etnilise vähemuse taustaga vastajad, kes otsisid meditsiinilist või psühholoogilist tuge, said seda vähem tõenäoliselt kui muu taustaga vastajad (vastavalt 66 % ja 78 %).

JOONIS 24. VASTAJAD, KES ON ALATES VASTUVÕTVASSE RIIKI SAABUMISEST OTSINUD MEDITSIINILIST VÕI PSÜHHOOGILIST ABI JA ON SEDA SAANUD, RIIKIDE JÄRGI (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 16-aastaste vastajate kohta, kes on alates sõjalise konfliktide algusest Ukrainas kogenud mis tahes vahejuhtumit (n = 11 184); kaalutud tulemused.

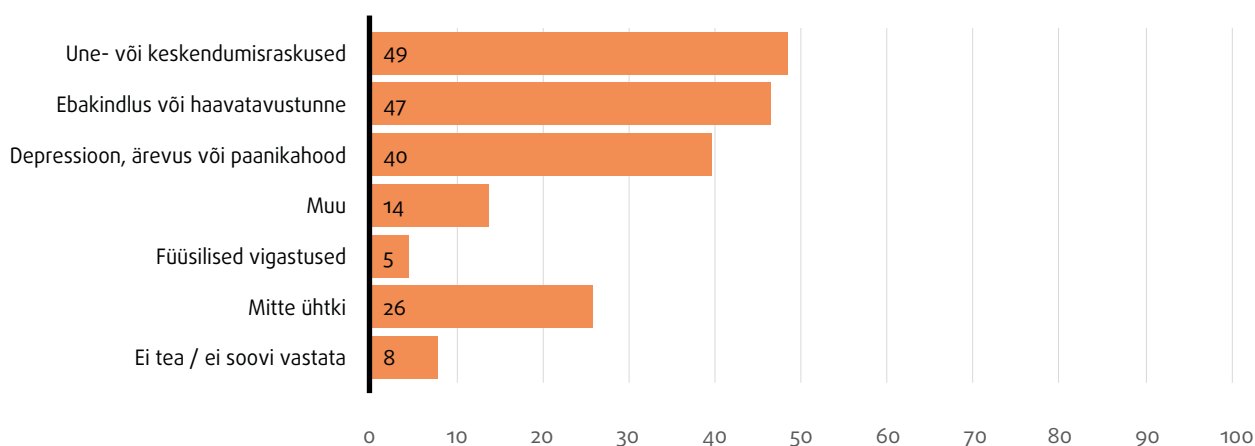
^b Küsimus: „Kas olete alates praegusesse riiki saabumisest otsinud meditsiinilist või psühholoogilist abi?“ (SpeSup).

8.4. PROBLEEME KOGENUD LAPSED

Nooremalt lastelt (12–15 a) ei küsitud uuringus nende vägivallakogemuste kohta, et vältida uut traumeerimise riski. Lastelt küsiti siiski, kas nad on kogunud teatud probleeme alates sõjalise konflikti algusest Ukrainas 2022. aasta veebruaris (joonis 25).

Peaaegu pool noorematest lastest (12–15 a) märkis, et neil on une- ja/või keskendumisraskusi (49 %) ning ebakindlust või haavatavustunnet (47 %). 4 last 10st mainisid depressiooni, ärevust või paanikahooge. Üle veerandi ei märkinud siiski, et neil esineks ühtki neist probleemidest.

JOONIS 25. PROBLEEMID, MIDA 12–15-AASTASED ON KOGENUD ALATES SÕJALISE KONFLIKTI ALGUSEST UKRAINAS (%)^{a,b}

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Ainult 7 % noorematest lastest (12–15 a) on alates vastuvõtvasse riiki saabumisest saanud koolinõustaja ja 7 % koolivälise psühholoogi abi.

▲ Märkused

- ^a Väärtused on kõigi 12–15-aastaste vastajate kohta, EL 10 (n = 181); kaalutud tulemused.
- ^b Küsimus: „Kas teil on olnud või on praegu alates sõja algusest Ukrainas esinenud mis tahes järgmine probleem? Valige vastused, mis hõlmavad aega Ukrainas ja ELis alates sõja algusest veebruaris 2022.“ (VioConsChild).

Lisa. Uuringu valim

Uuringu koguvälimis on 14 685 vastajat, kelle küsimustikud vastasid kvaliteedikriteeriumidele.

Naisi on valimist 91 % (vt tabel 9). Sooline ebatasakaal kajastab meeste alaesindatust sihtpopulatsioonis, sest sõjaseisukorra tõttu oli enamikul 18–60-aastastel Ukraina meeskodanikel keelatud riigist lahkuda.

Uuringu valimi keskmine vanus on 40 aastat. See hõlmab peamiselt tööealisi isikuid (18–64 a).

TABEL 9. VASTAJAD VANUSE JA SOO JÄRGI RIIGITI (%) NING VALIMITE KOGUSUURUS RIIKIDES^{a,b}

Riik	12–17 a		18–64 a		Vähemalt 65 a		Muu	Valimi suurus kokku
	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed		
BG	1%	1%	82%	10%	5%	2%	0%	646
CZ	2%	1%	87%	9%	1%	0%	0%	671
DE	1%	1%	85%	10%	2%	1%	1%	2989
EE	1%	1%	86%	9%	2%	1%	0%	749
ES	2%	1%	85%	10%	2%	1%	0%	1219
HU	1%	0%	82%	12%	2%	3%	1%	310
IT	3%	1%	88%	6%	2%	1%	0%	189
PL	1%	1%	90%	5%	3%	1%	0%	5164
RO	1%	1%	85%	8%	3%	1%	0%	1488
SK	2%	2%	88%	7%	2%	0%	0%	1260
EU-10	1%	1%	87%	8%	2%	1%	0%	14 685
Valimi suurus kokku	181	138	12 768	1112	346	101	39	14 685

Allikas: FRA, Ukraina uuring 2022

Märkused

^a Väärtused on kõigi vähemalt 12-aastaste vastajate kohta, kes esitasid kvaliteedikriteeriumidele vastava küsimustiku; kaalumata tulemused.

^b Kategooria „Muu“ tähendab vastajaid, kes märkisid soodentiteedi küsimuse vastuseks variandi „Muu“. Väikese valimisuuruse tõttu ei jaotata seda kategooriat vanuse järgi.

Üle 6 vähemalt 18-aastasest naise 10st (64 %) vastutasid nendega vastuvõtvast riigis samas majutuskohas elavate alla 18-aastaste laste eest. Meeste seas oli see osakaal väiksem (47 %).

Kokku oli 66 %-l täiskasvanutest kõrgharidus (vähemalt bakalaureusekraad), 18 %-l oli kutseharidus või tehniline kutseharidus, 9 %-l oli üldkeskharidus ja 5 %-l oli põhiharidus või madalam haridus.

Kõigist vastajatest, kes vastasid vähemusrühma kuulumise küsimusele, määratles ligikaudu 4 % ennast LGBTI-inimesena, 3 % juudina ja 2 % vähemusse kuuluvana nahavärvi, etnilise päritolu või usutunnistuse alusel.

Ligikaudu 39 % vastajatest ütles, et on viimase 6 kuu jooksul kogunud igapäevases tegevuses piiranguid.

„Soovin väga tänada kõiki, kellega kohtusime oma teekonnal, nende antud abi eest.“

(Slovakkia, naine, 27)

Kogutud andmeid kontrolliti põhjalikult. Muu hulgas kontrolliti ka n-ö „kiirustajaid“ ehk vastajaid, kes täitsid küsimustiku liiga kiiresti ega kasutanud minimaalset aega, mida on vaja küsimuste lugemiseks. Kontrolliti ka, kas vastuste seas on ebajärjepidevaid vastuseid või selliseid, mille eesmärk oli tulemusi moonutada jne.

Käesolevas aruandes avaldatud tulemused põhinevad 14 685 vastajal, kelle küsimustikud vastasid kvaliteedikriteeriumidele. Valimis on ka 2691 lõpetamata küsimustikku, et hõivata kogu esitatud teave. Neid küsimustikke võeti arvesse, sest nendes ei puudunud üle 200 muutuja küsimustiku kokku 288 muutujast. Valimi suurus oleneb küsimusest, sest mõni küsimus on suunatud ainult teatud vanuses vastajatele.

VÕTKE ELiga ÜHENDUST

Isiklikult

Kõikjal Euroopa Liidus on sadu Europe Directi keskusi. Teile lähima keskuse aadressi leiate veebist (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

Telefoni teel või kirjutades

Europe Direct on teenistus, mis vastab Teie küsimustele Euroopa Liidu kohta. Teenistusega saate ühendust võtta:

- helistades tasuta numbril 00 800 6 7 8 9 10 11 (mõni operaator võib nende kõnede eest tasu võtta),
- helistades järgmisel tavanumbril: +32 22999696 või
- järgmise vormi kaudu: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_et.

ELi KÄSITLEVA TEABE LEIDMINE

Veebis

Euroopa Liitu käsitlev teave on kõigis ELi ametlikes keeltes kättesaadav Euroopa veebisaidil (european-union.europa.eu).

ELi väljaanded

Tasuta ja tasulisi ELi väljaandeid saab vaadata või tellida aadressil op.europa.eu/et/publications. Suuremas koguses tasuta väljaannete saamiseks võtke ühendust teenistusega Europe Direct või oma kohaliku dokumendikeskusega (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

ELi õigus ja seonduvad dokumendid

ELi käsitleva õigusteabe, sealhulgas alates 1951. aastast kõigi ELi õigusaktide konsulteerimiseks kõigis ametlikes keeleversioonides vt EUR-Lex'i (eur-lex.europa.eu).

ELi avatud andmed

Portaal data.europa.eu võimaldab juurdepääsu ELi institutsioonide, organite ja asutuste avatud andmete kogumitele. Neid võib tasuta alla laadida ning kasutada äri- ja mitteaäri-eesmärgil. Portaal pakub juurdepääsu ka suurele hulgale Euroopa riikide andmekogumitele.

EDENDAME JA KAITSEME TEIE PÕHIÕIGUSI KOGU ELis —

Venemaa sõjaline agressioon Ukrainasse on põhjustanud olukorra, mida ei ole Euroopas aastakümneid esinenud. See on põhjustanud surma, tohutut hävingut ja kirjeldamatuid kannatusi. See käivitas ka inimeste massilise rände, mille sarnast ei ole toimunud teisest maailmasõjast saadik. Põgenike kaitseks aktiveeris EL esmakordselt ajutise kaitse direktiivi. See kohustas kõiki ELi liikmesriike pakkuma Ukraina põgenikele aruandes. Kaitset esitatakse FRA 2022. aasta veebiuuringu tulemused Ukraina sõjapõgenike kohta. Uuring hõlmas 10 ELi liikmesriiki, kus on palju ajutise kaitse all olevaid inimesi – Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Poola, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari. Ligikaudu 14 685 vastajat jagasid oma arvamusi ELi saabumise ja siia elama asumise kohta. Vastused annavad ainulaadse ülevaate nende inimeste kogemustest ja tunnetest, sealhulgas kogetud vägivallast.

Uuringu järeldused näitavad ilmekalt ka probleeme, mis olemuslikult kaasnevad ajutise kaitse õigusakti rakendamisega olukorras, millel on tõenäoliselt pikaajaline mõju inimestele ja meie ühiskonnale.

FRA – EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE AMET

Schwarzenbergplatz 11, 1040 Viin, Austria
Tel +43 158030-0 – Faks +43 158030-699

fra.europa.eu

 [facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
 twitter.com/EURightsAgency
 [linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus